

जि.प्र.का. भक्तपुर दर्ता नं. ६२/०६३/६४

थिमी टाइम्स

THIMI TIMES WEEKLY

साप्ताहिक

स्थायी लेखा नं. ३०२८६५५२३

वर्ष १७ अङ्क २५ ने.सं. ११४४ माघ २४ गते बुधवार, २०८० 07 Feb. 2024 Wednesday पृष्ठ ८ मूल्य रु १०/-

संसदको हिउँदे अधिवेशनले सुरु गरेको अभ्यास

काठमाडौं । सोमबार संघीय संसदको हिउँदे अधिवेशन सुरु भएको छ । प्रतिनिधि सभाको बैठक प्रारम्भ गर्दै सभामुख देवराज घिमिरेले संसदलाई प्रभावकारी, क्रियाशील र जीवन्त बनाउन चालू अधिवेशनदेखि

केही नयाँ अभ्यास सुरु गर्न लागिएको घोषणा गरे । सभामुखका अनुसार संसदीय गतिविधिलाई समयबद्ध सञ्चालन गर्न कार्यतालिका (संसदीय क्यालेन्डर) लागू गरिएको छ । सोमबार विहान नयाँ संघीय संसद

भवन नयाँ बानेश्वरमा बसेको प्रतिनिधि सभाको कार्यव्यवस्था परामर्श समितिको बैठकले आगामी फागुन १५ गतेसम्मको कार्यतालिका स्वीकृत गरेको छ । यो संगै संघीय संसदका दुवै सदन (प्रतिनिधि सभा र राष्ट्रिय

सभा) क्यालेन्डर अनुसार चल्ने भएका छन् । प्रतिनिधि सभा र राष्ट्रिय सभाका बैठक कुन महिनाको कुन दिन बस्छ, के कार्यसूची रहन्छ भन्ने तय भएको भइसकेको छ । राष्ट्रिय सभाको कार्य व्यवस्था परामर्श समितिको गत बुधवारको बैठकले आगामी फागुन महिनाभरसम्मको संसदीय क्यालेन्डर स्वीकृत गरेको थियो । कानून, न्याय तथा संसदीय मामिलामन्त्री धनराज गुरुङले संसदले क्यालेन्डर लागू गरिएपछि बैठक बस्ने दिनका बारेमा हुने द्विविधा अन्त्य गर्न सहयोग पुग्ने विश्वास व्यक्त गरेका छन् । हिउँदे अधिवेशनमै प्रि बजेट छलफल (बजेटको सिद्धान्त र प्राथमिकतमाथि छलफल) गरिंदैछ । यसका लागि आवश्यक कानुनी व्यवस्था गर्न सरकारले

बाँकी पेज ७ मा

थन्थु दरबारको संशोधित नक्साअनुसार भवन निर्माण कार्य अगाडि बढाउने

भक्तपुर । भक्तपुर नगरपालिकाका प्रमुख एवम् थन्थु दरबार पुनःनिर्माण निर्देशक समितिका संयोजक सुनिल प्रजापतिको अध्यक्षतामा विहीबार समितिको बैठक बस्यो । बैठकले भक्तपुर नया बडा नं. ३ दरबार क्षेत्रस्थित भक्तपुर नगरपालिका कार्यालयको पुरानो भवन रहेको थन्थु दरबारको संशोधित नक्साअनुसार भवन निर्माण कार्यको लागि नियमानुसार प्रक्रिया अगाडि बढाउने निर्णय गर्यो । बैठकमा बोल्दै नगर प्रमुख प्रजापतिले थन्थु दरबार पुनःनिर्माण कार्यलाई पुरानै

रफत सञ्चार क्लबको १४ औं वार्षिकोत्सव कार्यक्रम सम्पन्न

भक्तपुर । राष्ट्रिय स्वतन्त्र पार्टीका केन्द्रीय सभापति रवि लामिछानेले नेपालको राष्ट्रिय पत्रकारिता राजनीतिक दलहरूको आवश्यकताबाट मुक्त हुनुपर्ने बताएका छन् । मंगलबार रफत सञ्चार क्लबको १४ औं वार्षिकोत्सवको समुदाहन गर्दै सभापति लामिछानेले भने, “जनताको पक्षमा सही सूचना प्रवाह गर्ने हो भने पत्रकारिता दलगत भावनाबाट माथि उठ्न सक्ने मात्रै जनताको दुःख, दर्दलाई सही ढंगबाट उजागर गर्न सकिन्छ । मैले विगतमा पत्रकारिता गर्दा पनि

बाँकी पेज ७ मा

चोरी भएर अमेरिका पुगेका ऐतिहासिक कलाकृति फिर्ता

भक्तपुर । नेपालबाट चोरी भएर अमेरिका पुगेका ऐतिहासिक कलाकृति नेपाल फिर्ता भएका छन् । फिर्ता भएका कलाकृतिमा भक्तपुरको हनुमानघाटस्थित दूर्गामूर्ति, दोलखाको भिमेश्वर नगरपालिका २ स्थित गुरकोटका भैरवका दुई मुखण्डो र पाटनको ओमवहाल परिसरको फल्वाको

प्रस्तरबाट निर्मित उमामहेश्वरको मूर्ति रहेका छन् । अमेरिकाका विभिन्न संग्रहालयमा राखिएका यी चार कलाकृति फिर्ता आएको पुरातत्व विभागकी महानिर्देशक सौभाग्य प्रधानाङ्गले जानकारी दिइन् । विभागका अनुसार फिर्ता भएका

बाँकी पेज ७ मा

मन्दिरको जग्गा व्यक्तिको नाममा गर्ने विवादास्पद फैसला

काठमाडौं । ०७३ साल चैत ८ मा पाँच जना न्यायाधिशको संयुक्त इजलासले गुठीको जग्गा जे-जस्तो अवस्थामा छ, सोही अवस्थामा राख्न गरेको फैसलालाई काठमाडौं जिल्ला

अदालतको २०८० मंसिर २७ गतेको निर्णयले उल्ट्याइ दिएको छ । गुठीको (जहाँ लक्ष्मीनारायणको मन्दिर छ) जग्गा व्यक्तिको नाममा हुने गरी विवादास्पद फैसला भएको पाइएको छ ।

बाँकी पेज ७ मा

वैवाहिक समानताका लागि ऐक्यबद्धता जुटाउँदै मितिनी नेपाल

अशोक शिवाकोटी काठमाडौं । नेपालको संविधान २०७२ को धारा १८ ले हरेक नागरिकलाई समानताको हक प्रदान गरेको छ । यद्यपि विवाहयोग्य हुँदा हुँदै पनि विवाहसम्बन्धि राज्यका विद्यमान नीति तथा कानूनमा बाधा अड्चन भएका कारण वैवाहिक अधिकारबाट अभै धेरै नागरिकहरु वञ्चित रहनु

परेकोले नागरिकमैत्री संविधान हुनुपर्ने कुरा जोडदार रुपमा हालै एक समारोहका सहभागीहरूले उठाएका छन् । लैंगिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक समुदाय विशेष गरी समलिङ्गी महिला, द्वयलिङ्गी महिला र ट्रान्सजेण्डर व्यक्तिहरूको समान हक अधिकारका लागि पैरवी गर्दै आएको संस्था मितिनी नेपालले वैवाहिक समानतामाथि

आयोजना गरेको एकदिवशीय अन्तरक्रिया कार्यक्रममा उपस्थित सहभागीहरूले यस्तो धारणा सार्वजनिक गरेका हुन् । लैंगिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक समुदायका धेरै व्यक्तिहरु एकअर्कोसँग सम्बन्ध गाँसेर लामो समयदेखि संगै बस्दै आएपनि राज्यले उनीहरूको विवाहलाई कानुनी रुपमा मान्यता दिएको छैन । समाजले पनि यस्तो किस्मको विवाहलाई ‘कमजोर सम्बन्ध’का रुपमा हेर्ने, यस्तो सम्बन्धलाई यो समाज सधैं तोड्न मात्र लागिरहने, ‘तिमीहरूको सम्बन्ध लामो समयसम्म टिक्दैन’ भनेर हतोत्साही बनाउने, एक अर्कोलाई पतिपत्नी स्विकारेर बसे पनि कहिलेकाँही लैंगिक तथा घरेलु हिंसा हुँदा त्यसको

बाँकी पेज ३ मा

ओल्लो किरातको बुडनाम गढी र बनूड अर्थात् बायुड राइ

कुब्जोड किरात

१. ओल्लो किरात ६ सय वर्ष पहिले लेखिएको नेपाल वृत्तान्त (गोपालवंशावली) मा गोपालवंशी र महिषपालवंशी राजाहरू भएपछि, बत्तीस किराती राजाले नेपालमा राज्य गरेको कथा उल्लिखित भएको छ, ती बत्तीसै राजाहरूको नाम र राजभोग वर्ष पनि त्यहाँ वर्णित छ । वंशावलीमा किरात राजाको उल्लेख पाइयो । पशुपतिपुराण, हिमवत्खण्ड आदि पुराण माहात्म्यका ग्रन्थमा किराती राजालाई जितेर लिच्छवि राजाले नेपालमा राज्य गर्नेछन् भन्ने भविष्यवाणी पाइएकोले र लिच्छविका प्रत्येक शिलालेखमा अड्डा-अदालतका, शासनसम्बन्धी र कर सम्बन्धी धेरै पारिभाषिक शब्द किरात भाषाकै उपलब्ध भएवाट पनि लिच्छवि आउनुभन्दा पहिले किरातीहरूले नेपालमा शासन गरेका थिए र तिनको शासन व्यवस्थित थियो भन्न

पनि हामी सक्नेौ । उनका समयका केही लिखित सामग्री अभिलेख पनि नपाइएवाट यसभन्दा पर अरु केही भन्न गाह्रो भएको छ । हामीले जान्दा ओल्लो किरात, पल्लो किरात र माझ किरातमा किरातका विभिन्न शाखा छरिएर बसिरहेका छन् । काठमाडौं पूर्व काभ्रेपलाञ्चोकदेखि दुधकोशी नदीको सीमासम्मको भूभागलाई ओल्ला किरात भनिन्थ्यो । ओल्लो किरातलाई पूर्व एक नम्बर, पूर्व दुई नम्बर र पूर्व

तीन नम्बर भनेर चिनिन्थ्यो । त्यहाँ किरातहरूले शासन गरेका थिए । (ऐ.) यस आलेखमा पूर्व तीन नम्बर ओखलढुंगा जिल्लामा रहेको बुडनाम गढी र किराती राजा बुड (बोनो) लाई लिएर चर्चा गर्न लागिएको छ । २. किल्ला वा गढी किल्ला भन्नाले प्रतिरक्षाका निमित्त चारैतिरबाट घेरी सुरक्षित तुल्याइएको ठाउँ, गढी, गढ, दुर्ग, खावा, कोट, सिमाना, साँध भनेर

बाँकी पेज २ मा

ओल्लो.....

उल्लेख पाइन्छ । राज्य व्यवस्थाको सुरुआत भइसकेपछि किल्ला र दरबारहरू निर्माण गर्ने परिपाटीको पनि उद्भव भएको मानिन्छ । यसो गर्दा त्यो राज्य अथवा राजा सुरक्षित हुन सक्छ भन्ने भावनावाटै किल्ला, गढ तथा दुर्गहरूको निर्माण गर्ने परिपाटीको सुरुआत भएको हो । यसैले किल्ला, गढ र दुर्ग शब्दले सुरक्षित वासस्थान अथवा शहरको सुरक्षात्मक रचनालाई इङ्गित गरेको हुन्छ (शर्मा, डिल्लीराज, नेपालको किल्लावास्तुकला, २०४५:१)। अमरकोशमा राजा, अमात्य, मित्र, कोष, राष्ट्र, दुर्ग र सैन्य यी सात तत्वलाई राजाङ्ग भनिएको छ । नेपालको इतिहासमा गोपाल, महिषपाल, किरात, लिच्छविकाल, मल्लकालमा अनेकन किल्लाहरू निर्माण भएको उल्लेख छ ।

मल्लकालतिर धेरै राज्यहरू गठन हुनपुगे । पश्चिम खण्डतर्फ बाहरी राज्य, मध्यखण्डमा चौविसी राज्यथिए । उपत्यकाभित्र काठमाडौँ, भक्तपुर र पाटन गरी तीन राज्यथिए । पूर्वीखण्डमा विजयपुर, चौदण्डी राज्यहरू थिए । ती राज्यभित्र अनेक उपराज्यहरूमा रजौटाहरू थिए । पहाडी भू-भागमा छरिएका राज्य, उपराज्यहरूको सिमांकन गर्न र राज्यपालक जोगाउन, उपराज्यका रजौटाहरू जोगाउन अनेकन किल्ला, सानाठूला गढीहरू निर्माण गरिएका थिए । केही किरातीहरू काठमाडौँ उपत्यका प्रवेश गरेरन पूर्वक्षेत्रतिरै गढी तथा किल्लाहरू बनाएर बसे । पछिल्लो समयमा काठमाडौँमा लिच्छवि शासकहरूवाट युद्धपछि जबरजस्त खेदिएका किरातीहरू पनि अन्त्यमा पूर्वीतर आएर यस्तै गढी किल्ला बनाएर बसोवास गरेको बुझिन्छ (चाम्मिड, भोगीराज र राई, तारामणि (सम्पा.), किरात क्षेत्रका गढी, ‘कैपिलासगढीउपर पृथ्वीनारायण शाहको आक्रमण’ चतुरभक्त राई, २०७४:६)।

३. बुङ (बोनो) राजा, बुङनाम गढीमाथि आक्रमण जनश्रुतिअनुसार कान्तिपुरका राजा लक्ष्मीनरसिंह मल्लले भीम मल्ललाई काजी (मन्त्री) नियुक्त गरे । भीम मल्ल चलाख र नेतृत्व कुशल थिए । त्यस समय राजा र काजीको मुख्य काममध्ये राज्य विस्तार अभियान चलाउनु हुन्थ्यो । भीम मल्लको नेतृत्वमा भक्तपुर पूर्वी भागमा राज्य विस्तार अभियान चलाए । त्यसमा ओखलढुंगा पनि गाभेका थिए ।

वर्तमान ओखलढुंगा जिल्ला सदरमुकाम पश्चिम मोलुङ गाउँपालिकाअन्तर्गत बुङ (बोनो) किरात राय (राई)ले राज्य गर्दथे । बुङ राजाको नाम अपभ्रंश भई बुङनाम भयो । बुङ राजा जनतामाफ्न लोकप्रिय थिए । निष्पक्ष न्याय दिनु उनको मुख्य गुणमध्ये एक थियो । सबैसँग समान व्यवहार गर्थे । जनता खुसी र प्रशन्न थिए । त्यहाँ जनतामा तीन भाषाको प्रभाव थियो । फ्रेलो मुन्धुमी भाषा, वायुङ भाषा र थारी भाषा (अन्य समुदायसँग बोलिने सम्पर्क भाषा) हुन्थ्यो । परिवारमा आमाको निर्णायक भूमिका हुन्थ्यो । जनताको मुख्य पेसा कृषि र पशुपालन थियो । उनीहरू सिकार खेल सिपालु, धनुवाण चलाउन निपुर्ण हुन्थे । जनताहरू मिहिनेती थिए । उनीहरूको आर्थिक अवस्था राम्रो थियो ।

विसं. १७०२ मा रामेछाप हुँदै साँघुटारवाट भीम मल्ल नेतृत्वको सैनिक डफ्फा ओखलढुंगा प्रवेश गर्‍यो । भीम मल्ल अगाडि बढ्दै गए । उनीहरू सर गर्दै बुङनाम पुगे । बुङ राजाको दरबारमा अचानक आक्रमण गरे । बुङ राजाले कुनै तयारी गर्न पाएन । सैन्य रणनीतिअनुसार युद्ध लड्न नपाई हार भोग्नु पर्‍यो । ज्यादै कम संख्यामा रहेका सेनाको भरमा युद्ध लड्दा धनजनको क्षति व्यहोर्नु पर्ने भयो । बुङ राजाले भीम मल्लको फौजसँग आत्मसमर्पण गरेनन् । बुङ राजा दलबलसहित मोलुङखोलाको किनारै किनार ओर्लिँए । दुधकोसी तरेर खोटाङको भुम्जु आसपासमा बस्न थाले । बुङनाममा रहेका रैतहरू तितरबितर हुनपुगे । कोही बोनोहरू चिसंखुगढी माम्खा, नवलपुर पुगे । कोही चौरास भेगमा पुगे । काजी भीम मल्लको फौजले विना लडाइँ विजयप्राप्त गरेको खुसियालीमा बुङनाम राज्य केन्द्रको अधिनमा भएको घोषणा गरे (राई, वसन्त, ओखलढुंगाको ऐतिहासिक गढी, ‘

चासुवा’ वर्ष १, अंक १, २०७८:१३३)। यो गढी सेनकालीन हो भन्ने विश्वास गरिन्छ । स्थानीयका अनुसार गढीमा बुङ्गे नामक किराती राजाले शासन गर्थे । त्यसलाई कोटगढी पनि भन्ने गरिन्थ्यो । अझै पनि यस गढीभन्दा मुनितिर कोटगाउँ नाम गरिएको गाउँ छ (राई, कुम्भराज, ओखलढुंगा : तथ्य र इतिहास, २०७९: ७९-८५)।

नेपालको पूर्वको भूगोलाई हेर्दा सुनकोशी, तामाकोशी, लिखु, दुधकोशी, होङ्खोला, इङ्खोला, ठोटने, रावाखोला, तापखोला, साप्सुखोला, सावाखोला, मेवाखोला, इखुवा, चिखुवा, पिखुवाखोला, याङटाङ, मुगाखोला, कोकाह, अरुणनदी, तमुरनदी, कमला, त्रियुवा जस्ता अर्नागन्ती नदीखोलाहरूले छियाछिया पारेको भूमि, लिब्जु, भुम्जु, रुपाकोट, ऐसेलुखर्क, दुम्रे, हरिसे, विस्क्मा, साल्या, मैयुडाँडा, ट्याम्के सेल्मे, तुवाचुङ, पानधारे, सुन्तले, साँगुरीडाँडा, हिलेजस्ता कयौँ डाँडाहरू जो एक डाँडाले छेकेंपछि अर्को भूमि देख्न सकिँदैन । यस्ता क्षेत्रहरूमा आवातजावत गर्न कठिनाइ भएको कारणले पनि नाजिकको पायक पर्ने इलाकालाई गढीको रूपमा शासकीय किल्ला स्थापित गरिएको पाइन्छ । सुरक्षाका दृष्टिले पनि किरातीहरूले तत्काल ठूलो शासकीय केन्द्र बनाउनुभन्दा सानाकेन्द्र बनाएर बस्नमा रुचाएको पाइन्छ । त्यस समयमा गढीको शासकहरू वीचमा पनि मेलमिलाप थिएन । त्यसैले एक गढीमाथिको आक्रमण अर्को गढीको लागि रमिता हेर्नुभन्दा अर्को कुनै काम भएन । तत्कालीन गढीमाथिको आक्रमणको इतिहासलाई हेर्दा आफूलाई पर्दा छिमेकीले साथ दिएको पाइन्न (राई, २०७४:११)।

४. ओखलढुंगा नामाकरण इतिहासमा ३२ किरात राजाले शासन गरेको उल्लेख पाइन्छ । ‘प्राचीन किरात राजा यलम्बरले पश्चिममा त्रिशुली नदीदेखि पूर्वमा टिस्टासम्म आफ्नो राज्यविस्तार गरेका थिए भन्ने अनुमान वा दावी सत्य भएको खण्डमा हालको ओखलढुंगा क्षेत्र पनि उक्त राज्यमा परेको हुनुपर्छ भन्ने अडकल गर्न सकिन्छ । अफ्रसम्म पनि साधारण बोलीमा यो क्षेत्रलाई वल्लो किरात भनिने गरेकोवाट पनि किरातहरूको प्रभुत्व यस क्षेत्रमा रहेको अडकल गर्न गाह्रो पर्दैन (मेचीदेखि महाकाली भाग-१, पूर्वाञ्चल विकास क्षेत्र, २०३१, श्री ५ को सरकार सन्चार मन्त्रालय, सूचना विभाग, काठमाडौँ, सिंहदरबार)। वर्तमान संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपालको प्रदेश-१ को १४ जिल्लामध्ये एक ओखलढुंगा हो । वि.सं. २०१८ सालमा १४ अञ्चल र ७५ जिल्लामा विभाजित हुनु अगाडि ओखलढुंगा ‘पूर्व तीन नम्बर’ भनेर चिनिन्थ्यो (सूचना विभाग, २०३१)। किंवदन्तीअनुसार १७औँ शताब्दीमा भीम मल्लको फौजले किरात शासकहरूलाई धपाए । फौजले लुटेर ल्याएको धान एउटा खोपिल्टा परेको ठूलो लाम्चो ढुंगामा कुटेर खाएका थिए । त्यो ढुंगामा खोपिल्टा पर्‍यो । त्यही ढुंगाको ओखल रहेको ठाउँ‘लाई ‘ओखलढुंगा’ भनिएको हो ।

वीर पुरुष भीम मल्लले कान्तिपुर पूर्व लाग्दा उनको फौज किराती सेनासँग भिडन्त हुन्छ र किराती सेनाले हाउँछ्न् । ती किराती सेनाले जम्मा गरेका अन्नपात भीम मल्लका सेनाले फेला पार्छन् । अनि ती अन्तलाई ढुंगामा ओखल खोपी, काठका मुसल बनाइ अन्न कुटेर चामल- च्याख्ला आदि बनाइ खान्छन् । केही दिनको बसासपछि कान्तिपुरे सेना अन्यत्र जान्छन् । कान्तिपुरे सेनाले छाडेर गएका ओखलहरू रहेको ठाउँलाई पछि ‘ ओखलढुंगा’ भन्न थालिन्छ । हाल उक्त स्थानमा ‘ढुंगाका ओखलका प्रतीक’ राखिएका छन् (वस्न्यात, डा. प्रेमासिंह, सेनापति काजी भीम मल्ल र ओखलढुंगा नामाकरण, २०८० जेठ २८ आइतवार, साँघुन्युज डटकम)।

५. काजी भीम मल्ल लक्ष्मीनरसिंह मल्ल नेपालको इतिहासमा मल्लकालका प्रसिद्ध राजा हुन् । उनी राजा शिवसिंह मल्लको जेठा नाति तथा हरिहरसिंहको जेठा पुत्र थिए । उनका भाइ सिद्धिनरसिंह मल्ललाई राजा शिवसिंहले पाटनको राजा बनाएका थिए ।

राजा लक्ष्मीनरसिंह मल्लको समयमा काजी भीम मल्ल काठमाडौँका प्रसिद्ध व्यापारी थिए । नाताले भीम मल्ल राजा लक्ष्मीनर सिंह मल्लका बहिनीज्वाइँ थिए । तिनै

भीम मल्लको ख्याति चौतर्फी भएपछि शत्रुहरूले भीम मल्लविरुद्ध राजा लक्ष्मीनरसिंह मल्लको कान फुके । ती षड्यन्त्रकारीहरूको कुरामा विश्वास गर्दै राजा लक्ष्मीनरसिंह मल्लले काजी भीम मल्ललाई आफ्नो गाथगद्दी ताकेको आरोपमा मृत्युदण्ड दिए ।

आफ्ना पतिले मृत्युदण्ड पाएपछि राजा लक्ष्मीनरसिंह मल्लकी बहिनी तथा भीम मल्लकी श्रीमतीले ‘नेपाल दरवारको भल्लो चाहनेको यस्तै गति होस्, दरबारमा कसैको पनि विवेक नरहोस्’ भनेर श्राप दिएका कारण अहिले पनि नेपाललाई सतिले सरापेको देश भनिन्छ । भीम मल्लकी पत्नी सती जाँदा श्राप दिएकी हुँदा ‘सतीको श्राप पाएको नेपाल’ भन्ने लोककथन बनेको छ (विंकिपिडिया डट ओआरजी/लक्ष्मीनरसिंह–मल्ल)।

६. वनुङ अर्थात् वायुङ राई वुङ/बोनो/बुङ्गे राजाका सन्तान र रैती नै वायुङ राई हुन् भन्ने छ । वायुङ राईलाई विभिन्न भूगोलमा रुम्दाली, नेचाली, वायिङ, वनुङ र बाहिङ समेत भनेर चिनिन्छ भनेर उल्लेख गरेको पाइन्छ । राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को तथ्यांकले बाहिङ जातिको जनसंख्या ६५४७ रहेको छ । यसैगरी बाहिङ/बायुङ मातृभाषा बोल्नेको जनसंख्या १४४४९ जना रहेको छ ।

‘आदिम कालदेखि प्रयोग गरिएको मौलिक शब्द वायुङ हो तर पछिल्लो समयमा विभिन्न ठाउँ तथा जिल्लामा बसाइँसराइको क्रममा ७-११ पुस्ता बितेपछि वायुङ नाम वा चिनारीलाई केही ठाउँहरूमा नेचाली, रुम्दाली, रदु, पाइलो, बाइङ, वनुङ, वायिङ, किराँती, रदी, रदु, प्रोचा र बाहिङ भनेर पनि चिनिन्छ (राई, ज्ञान वायुङ, किरात वायुङ राई सुर्निखिमको स्थापना र औचित्य, ‘चासुवा’ वर्ष १, अंक १, २०७८:१)।

बुद्धिकुमार वायुङ राईले ‘किरात वायुङ राईको तुम्लोयालो’ (किरात वायुङ राईहरूको धर्म–संस्कार संगालो, २०८०) मा वाप्सनिङ (गोत्र) को चर्चा गर्नुभएको छ । ‘बायुङहरूको आफ्नो वंश र कुटुम्ब छुटाउनको लागि र शुभ-अशुभ कार्य गर्दा सार्थ विजुवा नक्सोवाट उपचार गर्नुपर्‍यो भने आफ्नो वाप्सनिङ (गोत्र) जानेको हुनुपर्छ ।’ भन्नु भएको छ । यसभित्र ४९ वटा वाप्सनिङको चर्चा रहेको छ । त्यसमा ह्वहुचा, रि:पोचा, मुलुवा, मोब्बोचा, रिनाम्सोचा, रुम्दाली, पियाचा, नोपो बोनो, थाम्रोचा, दिवुरिचा, खारादिवुरिचा, हजुपाचा, दुइमोचा, युन्बुचा, सुस्तीचा, नेचाली, सेचोचा, नावेरसाचा, खारायुल्वा, ह्वलुन्दु, रोकेचा, मेसाँचा छन् । नावेरसाचा (फाकु), गेन्दाच्चा, तर्कसेचा, रल्लोचा, डेङ्पाचा, तोर्निमी, नावेरसाचा (दोस्रो र तेस्रो समूह), जयलोङ्चा छन् । यसैगरी जुबुलेजुगुलेबोनो, सल्लो बोनो, दिलिङ्वाचा, खाल्सेचा, मुनारिचा, प्रोङमोचा, दिलिङ्वाचा (साखा), प्रोङा, पियाचा, चाङा तो:लाचा, मोब्बोचा (देउसा थुलु), याखा वायुङ, मेसाँचा वायुङ, फ्याक्तिचा लगायत उल्लेख छन् ।

माथि उल्लेख बुङ अर्थात् बोनो राजाका सन्तान तथा रैतीहरू बुङनाम गाउँवाट उँवुचौरास क्षेत्रमा आएर बसोबास गरेकाहरू बोडोम भएर बसेका छन् । बोडोम अहिले वाम्बुले राईको एक पाछा भएर रहेका छन् । वाम्बुले राई बनेका छन् । सिकारी पुर्खाहरू बुङनाममा हारेर आएको पुर्खाले खाएको पानी (वान्टाकाकु) बोडोमहरूले खाँदैनन् । पिउँदैनन् भन्ने विश्वास रहेको छ । (राई, कृष्णजित, ब्याचो फुरि २०६८: वान्टाकाकु ११-१६)।

ओखलढुंगाको मोली, पंखुलगायत गाउँमा बसोबास गर्नेले आफूलाई बाहिङ भनेर चिनाउँदछन् । खोटाङको चिचिङ्गा, च्यास्मिटार भुम्जु वरपर बसोबास गर्नेले वनुङ, नपो राई भनेर चिनाउँदछन् । कतिले रुम्दालीभनेर चिनाउँदछन् । इलाममा नेचालीभनेर चिनाउने गर्दछन् । सुनसरीतिर आफूलाई वायिङ भनेर चिनाउँदछन् । वनुङ, नपो, जुवुलेलगायत वायुङ राईको उपपाछा हुन् भन्ने छ ।

७. बुङनाम गढीको वर्तमान अवस्था

ऐतिहासिक नाम : बुङनाम गढी/कोटगढी

अहिलेको नाम : कुन्तादेवीको

स्थान : ओखलढुंगा

सदरमुकामभन्दा पश्चिम (साविक

कुन्तादेवी गाविस-४) मोलुङ गाउँपालिका-१ कुन्तादेवी ।

स्थिति : मन्दिरसम्मै कच्ची सडक पुगेको छ ।

उचाई : समुद्री सतहदेखि करिब १३२० मिटर

बनोट : चौघेरा युद्धकालीन खाल्डो किल्ला घेरिएको र माथि मन्दिर रहेको ।

किंवदन्ती : बोनो अर्थात् बुङ्गा भन्ने राई राजाले शासन गरेका थिए । यस क्षेत्रलाई बुङनाम भनियो । तिनै बोनो राजाका सन्तान बोडोम राई हुन् भन्ने भनाइ छ । बोडोम राईहरू यत्रतत्र छरिएर रहेका छन् । पितृपूजा गर्दा भने यही बुङनामलाई पुख्यौली थलोका रूपमा मुन्धुम पुकार्दछन् ।

वर्तमान अवस्था पश्चिमतर्फ केही भिरालो र वरिपरि रूखविरूवाले घेरिएको यस गढी आसपासमा आहाल, पोखरी, पाटी र अन्य भग्नावशेष रहेका छन् । यस मन्दिरकै छेउमा वाग्ले, बानियाँ, ढकाल, भुजेल, तामाङ, भुजेल, गिरी जातिको बसोबास रहेको छ । कुन्तादेवी मन्दिर व्यवस्थापन समितिका अध्यक्ष धनबहादुर बानिया“का अनुसार यस मन्दिरमा मगरकी छोरी र बाहुनकी छोरीलाई देवीका रूपमा पूजा गर्ने गरिएको छ । मन्दिर क्षेत्रफल यकिन नभएपनि करिब १० रोपनी रहेको अनुमान गरिएको छ भने मन्दिर गुठीको ४० मुरी र ६० मुरी माटो (जग्गा) अन्य व्यक्तिले बेचबिखन गरिसकेको जनाइएको छ । उधौली र उभौलीमा पूजाआजा गर्ने गरिन्छ । कुन्तादेवीलाई पर्यटकीय दृष्टिले विकास गर्ने लक्ष्य राखेर चरिचरण बन्द गरिएको छ भने पुरातत्व विभागवाट एक लाख रूपैयाँ सहयोगमा मन्दिर वरिपरि जिर्णोद्धार गरिएको छ ।

यो गढीसँगै पश्चिमतर्फको भू-भाग अतिक्रम गरी खानेपानीको टयाङ्गी निर्माण गरिएको छ । गढीलाई मन्दिरको नाम दिइएको भएपनि ऐतिहासिकताबारे खासै चासो राखेको पाइँदैन । यस थलोलाई पर्यटकीय विकास गर्न सकिने अवस्था छ । (चाम्मिड, भोगीराज र राई, तारामणि (सम्पा.), किरात क्षेत्रका गढी , ‘ओखलढुंगाका गढीहरू’ गणेश वाम्बुले राई र दिपेन्द्र रुम्दाली राई, २०७४:२१३-२१८)।

बुङनामगढीमा करिब चारसय वर्षअघिसम्म बुङ्गे नामक किराती राजाले शासन गरेको भन्ने भनाइ छ । यो गढी कम्तीमा चार सयदेखि सात सय वर्ष पुरानो मानिन्छ । दु:खद् भनौं सुखद् । २०७८ सालमा यस गढीको पुन:निर्माण र उल्खनन् भएको छ । तर त्यो बुङनामगढी प्राचीन स्मारक संरक्षण ऐन २०१३ विपरित मनोमानी ढंगले पुन:निर्माण र उल्खनन् गरिएको हो । प्रदेश-१ सरकारको पर्यटन मन्त्रालयले पुरातत्व विभागसँग समन्व नगरी पुन:निर्माण गरियो । पुन:निर्माणका क्रममा पुराना ढुंगाको पर्खालका बँकर भत्काएर नयाँ काँक्रटको पर्खाल निर्माण गरियो (राई, २०७९: ८४)।

ऐतिहासिक गढी भनेर संरक्षण गर्ने नाममा इतिहास नै मेटिने काम हुनु पक्कै पनि निन्दनीय विषय हो । यसतर्फ नेपाल सरकारको तालुकदार मन्त्रालयका रूपमा रहेको संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, पुरातत्व विभागको ध्यान पुगेको देखिँदैन । संरक्षणको नाम प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकारको बजेट लिएर उपभोक्ताले आफूखुसी गर्न मनासिब देखिँदैन ।

८. निचोड
(क) बुङ/बोनो/बुङ्गे भन्ने किराती राजाको किंवदन्ती बोकेको ऐतिहासिक बुङनाम गढीको संरक्षण उचित ढंगले हुनुपर्दछ ।

(ख) बुङ/बोनो/बुङ्गे राजाका सन्तान या रैतीहरू जो जहाँ जस्तो अवस्थामा रहेका छन्, आफूलाई पुर्खांप्रति गर्व गर्ने, इतिहासको खोजी गरेर पहिचान संरक्षणमा प्रतिबद्ध रहन जरुरी छ ।

(ग) वर्तमानमा बुङनाम गढी आसपासमा किराती इतरका समुदायको बसोबास रहे पनि सम्बन्धित कथालाई हिन्दुकरण गरेर कुन्तादेवी बनाइए पनि सम्बन्धित किरात समुदायको इतिहासलाई संरक्षण गर्न संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारले पहल गर्न जरुरी छ ।

(घ) ऐतिहासिक तथा प्राचीन गढीलाई धार्मिक थलोका रूपमा नभई पुरातात्विक स्मारकका रूपमा रहन, विकास हुनुपर्छ । -इन्डिजिनियस भ्याइस

हिमालयन लाइफ इन्स्योरेन्स कम्पनी १७ औं वर्षमा

काठमाडौँ । हिमालयन लाइफ इन्स्योरेन्स कम्पनीका १६ औँ वार्षिक साधारण सभा गैरीधारा स्थित सिल्भर ओक बेंक्वेटमा सम्पन्न भएको छ । हिमालयन लाइफ इन्सुरेन्सले अघिल्लो आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को नाफावाट लाभांश वितरण नगर्ने सभामार्फत् जानकारी गराएको छ । जीवन विमा कम्पनीहरु मर्ज भएर बनेको हिमालयन लाइफ इन्सुरेन्समा साविकका प्राइम लाइफ, गुराँस लाइफ र युनियन लाइफ इन्सुरेन्स (३ वटा) मर्ज भएका हुन् । मर्जर पश्चात कम्पनीको जारी तथा चुक्ता पूँजी रु. ८,०२,०३,८३,६०२ (आठ अर्ब दुई करोड तीन लाख त्रियासी हजार छ सय दुई रुपैया) कायम भएको छ । कम्पनीको हाल ७ वटा प्रादेशिक कार्यालयहरू र २१८ वटा शाखा तथा उपशाखा कार्यालयहरू संचालनमा रहेका छन् ।

सभाले सञ्चालक समितिमा प्रतिनिधित्व गर्न संस्थापक समूहवाट ३ जना र सर्वसाधारण समूहवाट ३ जना सञ्चालकहरुको निर्वाचन गरिएको छ । तथापि यसले यसपालिको साधारण सभा सेयर धनीलाई लाभांशविनै गरेको हो । यसले सभामा आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को वार्षिक प्रतिवेदन, नाफा- नोक्सान हिसाब तथा नगद प्रवाह विवरणमा छलफल गरी एजेन्डा पारित गरेको छ । सभामा संस्थाका बोर्ड अध्यक्ष शुलभ अग्रवालले यो मर्जरसँगै गौरवको इतिहास भएको र आगामी २ वर्षमा न १ कम्पनी बनाउने लक्ष्य लिएको बताए । त्यस्तै, कम्पनीका सिइओ मनोज कुमार लाल कर्णले सभामा आफ्नो भनाई राख्दै, यो सबै सेयर धनी र विमाकर्ताहरुको कम्पनी हो, यसमा हिमाल जस्तै अटल संस्थापक सदस्यहरु छन्, यसको नेटवर्क भ्यालु राम्रो छ, यसको इन्डिकेटर पोजिटिभ दिशामा रहेको र कम्पनीको मुनाफा वृद्धि गर्न अनावश्यक खर्च कटौती, आवश्यकता अनुसार कर्मचारी व्यवस्थापन, शाखा-उपशाखाका संयोजक तथा व्यवस्थापनमा उचित ध्यान दिने कार्यलाई प्रभावकारी बनाउने, अनलाईन पोलिसीमा जाने तयारी रहेको बताए । सभामा सञ्चालक समितिका पदाधिकारी, संस्थापक सेयर धनी, साधारण सेयर धनी, सहायक कम्पनि रजिष्ट्रार ललितकुमार थापा, सञ्चारकर्मी लगायतका उपस्थिति रहेको थियो ।

फरवार्डद्वारा अनर्गल प्रचार गर्ने माथि कारवाहीको माग

रौतहट । फरवार्ड माइक्रोफाइनान्स लघुवित्त वित्तीय संस्थाले एसटीपी खबर नामक फेसवुक पेज विरुद्ध कानुनी कारवाहीको माग गर्दै उजुरी दिइएको छ । ‘फरवार्ड लघुवित्त संस्थाले पिडितहरुको बचत फिर्ता नदिएपछि पिडितहरुले संस्था कब्जा गरेको’भन्दै तथ्यहिन अनर्गल प्रचार गरेको भन्दै फरवार्ड प्रेस काउन्सिल नेपालमा कानुनी कारवाहीको माग गर्दै उजुरी दिइएको कटहरी शाखाले जनाएको छ ।

गत माघ ९ गते कटहरीया रौतहट शाखामा मिटर ब्याज तथा ठगी विरुद्ध किसान मजदुर संघर्ष समिति, रौतहटको नाममा केही व्यक्तिहरुको समुहले जबरजस्ती शाखामा प्रवेश गरी ब्यानर, सुचनापाटी च्यात्ने तथा ताल्चा लगाउने, कर्मचारीहरुलाई गालीगलौज गर्ने कार्य गरेको तथा सोही क्रममा रौतहटको कटहरीया नगरपालिकामा रहेका अन्य लघुवित्त वित्तीय संस्थाहरुमा समेत सोही अनुसारको उत्तेजक कार्य गरी सबै लघुवित्तमा ताल्चा लगाएका थिए । घटनापछि ईलाका प्रहरी कार्यालय कटहरीया, रौतहटले सोही दिन साँफ्र ७ वजे प्रहरीको रोहबरमा वित्तीय संस्थाहरुमा लगाएको ताल्चा खोलेको थियो ।

घटनाको २ दिनपछि एसटीपी खबर नामक फेसवुक पेजमा सोही भिडियो राख्दै फरवार्ड लघुवित्त संस्थाले पिडितहरुको बचत फिर्ता नदिएपछि पिडितहरुले संस्था कब्जा गरेको’उल्लेख गरेकोमा फरवार्डले आपत्ति जनाउँदै कारवाहीको लागि काउन्सिलमा उजुरी गरेको हो ।

‘उल्लेखित घटनाको दुई दिनपछि मिति २०८०।०।११ गते क्टए प्जबदबच नाम गरेको ‘बंशभदययप क्ष् मा “फरवार्ड लघुवित्त संस्थाले पिडितहरुको बचत फिर्ता नदिएपछि पिडितहरुले संस्था कब्जा गरेको छ” भनी मिति २०८०/१०/०९ गतेको घटनाको भिडियो राखी गलत तथा भ्रामक समाचार सम्प्रेषण भएको प्रति हाम्रो गम्भिर ध्यानाकर्षण भएको छ ।’ फरवार्डले जारी गरेको विज्ञप्तिमा पनि भनिएको छ ।

फरवार्ड माईक्रोफाइनान्स बैंक तथा वित्तीय संस्था ऐन अन्तर्गत नेपाल राष्ट्र बैंकवाट ईजाजत प्राप्त राष्ट्रिय स्तरको लघुवित्त संस्था भएको र संस्थाले विपन्न परिवारका महिलाहरुलाई बिना धितो सरल तरिकाले गाँउगाँउमा समुह बनाई लघुकर्जा प्रदान गर्दै आईरहेको, ग्राहक सदस्यहरुवाट भएको बचत रकम निजहरुकै नाममा जम्मा हुने र सो कारोबार अनलाईन पासबुकवाट समेत हेर्न सकिने व्यवस्था गरिएको संस्थाले जनाएको छ ।

सदस्यहरुवाट बचत खातामा रहेको रकम मागभए कार्यालय समयमा जहिलेसुकै सजिलै भुक्तानी दिने गरिएको हुँदाहुँदै एकपक्षीय समाचार सम्प्रेषण गरेकोमा संस्थालाई बदनाम गर्ने नियत रहेको फरवार्डको ठहर छ । ‘राष्ट्रिय स्तरमा राम्रो छवि भएको वित्तीय संस्थाको मानमर्दन हुनेगरी गलत तरिकावाट एकपक्षिय रुपमा सामाचार सम्प्रेषण गरी ग्राहक सदस्यको बचत फिर्ता नदिएको भन्दै सामाजिक सञ्जाल मार्फत स्थापित भई सकेको छविमा असर पुग्ने गरी गरेको कार्यको घोर भत्सर्ना गर्दछौं ।’ कटहरीया शाखा प्रमुख कृष्ण साह सोनारद्वारा जारी विज्ञप्तिमा उल्लेख छ ।

कुनै आधार प्रमाण बिना गलत अफवाह तथा भ्रम फैलाएको र वैकिङ् क्षेत्रको अत्यावश्यक वित्तीय सेवामा समेत असर पुग्ने गरी गरिएको समाचार सम्प्रेषण पत्रकार र पत्रिकाको आचरण विपरितको कार्य गरेको पाएकाले आवश्यक कारवाहीका लागि सम्बद्ध पक्षहरूसँग जोडदार माग गरिएको छ ।

वैवाहिक.....

कानुनी उपचार माग्न जाँदा प्रहरीले यो समुदायको मुद्दा लिन नमान्ने लगायत थुप्रै भ्रमेला भेल्ले बाध्य हुनु परेको गुनासो आयोजक संस्थाका अध्यक्ष लक्ष्मी घलानले उपस्थित सरोकार निकाय, नेपाल प्रहरीका प्रतिनिधि, महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालयका प्रतिनिधि, सामाजिक संस्थाका प्रतिनिधि, अनुसन्धानकर्ता, सामाजिक अभियन्ता आदिका माफ्न राखे । उनले अगाडि भने 'हाम्रो समुदायको मुद्दाहरु सधैं ओभरलेमा नै पर्दै आएको छ । हामीमाथि कसैले शोषण र दुर्व्यवहार गर्दा, यहाँसम्मकी हत्या गर्दा समेत त्यसको उजुरी राम्रोसँग नलिने र त्यसको कारवाहीमा हेलचेक्र्याही गर्ने गरेको र सबै पक्षबाट हामीमाथि प्रहार नै भैरहने गरेको छ । भन्नु हाम्रो समुदायभित्रका दलित साथीहरु, जनजाती साथीहरु वा अन्य सीमान्तकृत समुदायका अन्तरसम्बद्ध व्यक्तिहरुको कहानी भन्नु डरलाग्दो छ जुन प्रकाशमा पनि आउन पाउँदैन ।' समुदायले अंश र वंशको आधारमा धेरै दुःख पाएको बताउँदै समाजलाई सिकाई होस् भन्ने सन्देशका लागि वैवाहिक समानताको अधिकार प्राप्त गर्ने अभियानमा निरन्तर अगाडि बढेकोसमेत जानकारी गराए ।

११६ वर्षका व्यक्तिसँग ५६ वर्षकी महिलाको विवाह भएको उदाहरण दिँदै विवाह आत्मीय सम्बन्ध गाँस्न र सन्तान प्राप्तीका लागि मात्र नभै एक अर्काको चाहिने सहारा, साथ र सहयोगका लागि पनि गरिने भएकोले यसको पनि पुनः परिभाषा र व्याख्या हुन जरुरी छ । प्रकाशमा आएका

तथ्याङ्क हेर्दा मानिसले जुनसुकै उमेरमा पनि विवाह गरी नै रहेको हुन्छ । त्यसकारण, विवाहको परिभाषा साँघुरो बनाइनु हुँदैन भन्दै संस्थाकी कार्यकारी निर्देशक सरिता के.सी.ले लैगिंक तथा यौनिक अल्पसंख्यक समुदायको पहिचान जुनसुकै उमेरमा पनि देखिन सक्ने तर पनि किशोरावस्थामा धेरै महसुस हुने भएकोले यो उमेरमा समुदायका व्यक्तिहरुमा आफूमा आएको परिवर्तनलाई स्विकार्न गाह्रो पर्ने र मनोसामाजिक परामर्शको पनि जरुरत पर्ने त्यसमाथि पनि परिवार र समाजको प्रताडन भेल्लेनु पर्ने भएकोले मानसिक बोझ अव्यक्त नै हुने कुरा बताइन् । उनले वैवाहिक समानताका लागि मितिनी नेपाल र महिला, कानुन तथा विकास मञ्चले संयुक्त रुपमा संवैधानिक इजलाशमा सन् २०२२, डिसेम्बर ५ मा रिट पनि हालेको र सो मुद्दाको किनारा अबै नलागेको, आगामी सुनुवाई फेब्रुअरी १४, २०२४ का लागि सरेकोलगायत सन् २०२३ को जुन २७ मा सर्वोच्च अदालतले समलिंगी विवाहको अस्थायी दर्ता गरिदिनु भनी गरेको अन्तरिम आदेश भएपनि यो समुदायको व्यक्तिले अन्य नागरिक सरह विवाहसम्बन्धि पूर्ण अधिकार उपभोग गर्न नपाएकोसमेत बताइन् । साथै, नेपाल सरकार र विभिन्न संघसंस्थाहरुले अंगिकार गरेको यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य अधिकारमा आफ्ना समुदायका व्यक्तिहरुको किशोरावस्थामा आउने समस्या र मुद्दालाई राम्रोसँग समेट्न नसकेको पनि गुनासो गरिन् ।

कार्यक्रममा वैवाहिक समानतामा भएका कानुनी अड्चन बारे आफ्नो प्रस्तुति दिँदै अधिवक्ता विनु लामाले संविधान

तथा कानुनमा विवाहका लागि पुरुष र महिला नै हुनु पर्ने, विवाह दर्ता फारममा पनि पति र पत्नी मात्र उल्लेख भएकोमा त्यसलाई संसोधन गरी समावेशी शब्दहरु जस्तै 'व्यक्ति', 'दम्पति', 'धर्मसन्तान' राखी विवाह महिला र पुरुषबिच मात्र नभै दुई व्यक्तिबिच हुन्छ भनी उल्लेख गर्नुपर्नेमा जोड दिइन् । त्यस्तै ब्लु डाइमण्ड कार्यकारी निर्देशक मनिषा ढकालले लैगिंक तथा यौनिक अल्पसंख्यक समुदायका व्यक्तिहरुलाई जवर्जस्ती विपरीतलिंगी यौन अभिमुखीकरण भएका व्यक्तिसँग विवाह गरिदिनाले त्यो विवाहले दुवै जनाको जीवन खतरामा रहने र परिणामस्वरूप आत्महत्या जस्तो आपराधिक गतिविधिमा सरिक हुनुपर्ने बाध्यता सृजना हुने गरेको र त्यसका शृङ्खलाहरु सिर्दयोदेखि जारी रहेको पुष्टि पत्रपत्रिका तथा सञ्चारमाध्यममा आएका घटनाले गरिरहेको कुरा व्यक्ति गरिन् ।

कार्यक्रममा प्रहरी प्रधान कार्यालय अन्तर्गतको महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक सेवा निर्देशनालयकी प्रमुख प्रहरी नायब उपरीक्षक कोपिला चुडालले नेपालको वैवाहिक कानुन प्रथा विधिबाट विकसित भएको, विवाह सम्बन्ध मात्र नभै जिम्मेवारी पनि भएको, लैगिंक तथा यौनिक अल्पसंख्यक समुदायका व्यक्तिहरुको वैवाहिक मान्यता पाउनका लागि सबै कटिबद्ध हुनुपर्ने, त्यसका लागि धेरै प्रचलित कानुनहरु आकर्षित हुने भएकोले कुनै एक ठाउँमा मात्र संशोधन गरेर नपुग्ने, बरु छुट्टै कानुन बनाउनु पर्ने र त्यसका लागि कानुन निर्माताहरूसँग

पनि यस्तो किसिमको संवादको आयोजना गर्नुपर्नेमा जोड दिइन् । यसका साथै वैवाहिक समानताका सम्बन्धमा अन्तर रिष्ट्रिय असल अभ्यासहरु, समुदायका व्यक्तिहरु र उनीहरुका सम्बन्धकाबारे सही तथ्याड वा उनीहरुमाथि भएका हिंसा र दुर्व्यवहारका घटनाको समेत लगत सही राख्नु पर्ने र त्यसले राज्य वा सम्बन्धित निकायलाई सप्रमाण पेश गरी घचघच्याउन मद्दत मिल्ने कुरा सहभागीहरुले उठाए ।

मितिनी नेपालकी कार्यक्रम अधिकृत विमला गुरुङको सहजीकरण रहेको कार्यक्रममा आयोजक संस्थाकी कार्यक्रम अधिकृत निलम ढुंगानाले कार्यक्रमको उद्देश्य माथि प्रकाश पार्दै वैवाहिक समानताको विषयमा अभिमुखीकरण बृहत छलफल गर्नु आवश्यक रहेको भन्दै विभिन्न सरोकारवालाहरूसँग अन्तरक्रिया कार्यक्रम आयोजना गरिएको बताइन् । यसै गरी समावेशी मञ्च नेपालका अध्यक्ष बड्ढी पुनले समुदायलाई अबै पनि पारिवारिक तथा सामाजिक स्वीकृति प्राप्त नभएको र विवाह सम्बन्धमा यसको उचित व्यवस्थापन गर्नु जरुरी रहेको बताए ।

कार्यक्रममा महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालय, राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग, राष्ट्रिय महिला आयोग, राष्ट्रिय समावेशी आयोग, नागरिक समाज, नेपाल प्रहरी, शिक्षक, स्वास्थ्यकर्मी, मानव अधिकारकर्मी, संचारकर्मी लगायत लैगिंक तथा यौनिक अल्पसंख्यक समुदायका प्रतिनिधिहरुको सहभागिता रहेको थियो ।

ओस्ला नेपालको पदस्थापन कार्यक्रम सम्पन्न

मध्यपुर थिमि । मध्यपुर थिमिको सामाजिक संस्था ओस्ला नेपालको चौथो वार्षिक साधारण सभा एवं दोस्रो अधिवेशन गत माघ ५ गते सम्पन्न भएको छ । उक्त सभाबाट आगामी दुईवर्षका लागि अध्यक्षमा पुनः राजेश श्रेष्ठ सर्वसम्मत निवरोध निर्वाचित भएका छन् ।

संस्थाले शनिवार सिद्धार्थ साकोसको सभाहलमा आयोजित पदस्थापन तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रममा सोबारे जानकारी गराएको हो । निर्वाचन समितिको संयोजक गोल श्रेष्ठ र सदस्यहरु तुल्सीभक्त श्रेष्ठ र न्हुछेराज बज्राचार्य रहेको समितिले उपाध्यक्षमा सुशील जोशी, सचिवमा रोशन बज्राचार्य, सहसचिवमा तुल्सीराम श्रेष्ठ र कोषाध्यक्षमा दिकेश बज्राचार्य निर्विरोध निर्वाचित भएको र कार्यसमिति सदस्यहरुमा शम्भुजय श्रेष्ठ, रामसुन्दर श्रेष्ठ, ईश्वरलाल श्रेष्ठ र नन्दु श्रेष्ठ निर्वाचित भएको निर्वाचन संयोजक श्रेष्ठले जानकारी दिए ।

पुनः निर्वाचित अध्यक्ष श्रेष्ठले पदस्थापन कार्यक्रममा ओस्ला नेपाल आज भन्दा २५ वर्ष अगाडि स्थापना भएको र संस्थाले सांस्कृतिक उत्थान, सम्पदा संरक्षण, सरसफाईदेखि संस्कृतिकर्मीहरुलाई सम्मान गर्ने कार्यका साथ सामाजिक क्षेत्रमा पनि योगदान पुर्‍याउँदै आएको बताए ।

संस्थाले स्थापनादेखि हालसम्मको गतिविधि एवं लक्ष्य सहितको कार्य समेटेर स्मारिका प्रकाशन गर्ने गृहकार्य गर्न लागेको पनि बताए । ओस्ला नेपालका अध्यक्ष श्रेष्ठले कार्यसमितिमा थप दुईजना सुन्दर श्रेष्ठ र रत्नसुन्दर श्रेष्ठलाई मनोनित सदस्यको रुपमा चयन गरिएको जानकारी दिए । निर्वाचित पदाधिकारी एवं सदस्यहरुले आफ्नो जिम्मेवारी बहन गर्ने प्रतिबद्धता समेत व्यक्त गर्नु भएको छ ।

संस्थाले विगतमा दशैँ तथा नेपाल संवत्को अवसर पारेर दशैँतिहार उपहार चिठ्ठा कार्यक्रम र मध्यपुर थिमि, भक्तपुर जिल्ला एवं काठमाडौँ उपत्यका व्यापी धिमे बाजा बाजा प्रतियोगिता लगायतका संस्कृति संरक्षण एवं उत्थानका कार्यहरु गर्दै आएको नवनिर्वाचित सचिव रोशन बज्राचार्यले जानकारी दिए । साथै संस्थाले आगामी दिनमा समेत कला, संस्कृति र सामाजिक कार्यमा संस्थाको क्रियाशीलता कायम रहने प्रतिबद्धता व्यक्त गरेको थियो ।

सडक निर्माणमा लापरवाही गर्ने ठेकेदार कारवाही गर्न निर्देशन

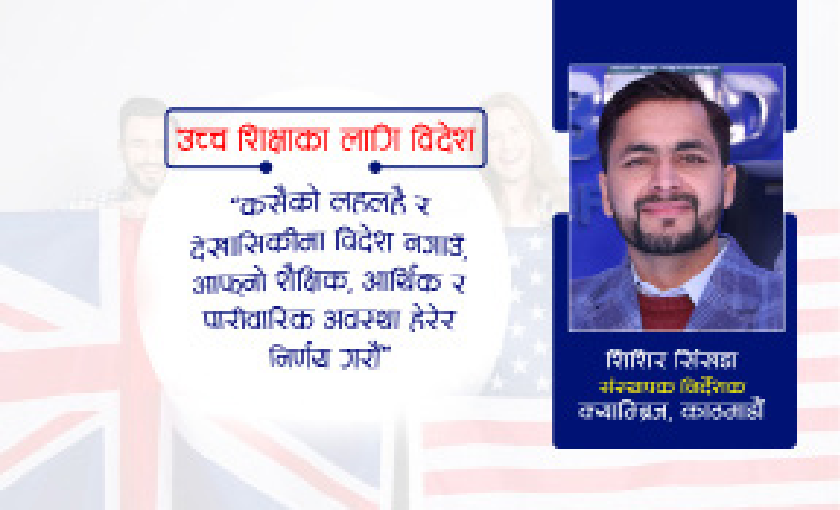
सुनसरी । रणनीतिक सडक निर्माणमा ठेकेदारको लापरवाही देखेपछि सांसद भगवती चौधरीले फिल्डमै उत्रिएर अनुगमन गरेकी छन् । गृहजिल्ला रहेकी चौधरीले सुनसरी क्षेत्र नं. ३ मा पर्ने रणनैतिक सडक निर्माणमा ठेकेदारले हिलासुस्तीसँगै लापरवाही गरेको देखेपछि सडक डिभिजन कार्यालय विराटनगरका प्रमुख राजेन्द्रप्रसाद साहलाई फिल्डबाटै सडकको गुणस्तरीयता कायम गर्न निर्देशन दिएकी हुन् । रणनीतिक सडकको चतरा नहरबाट एकम्बा-चाँदबेला-औरावनी-छिटाहा-चिमडी देखि अमडुवासम्मको सडक खण्डको इनरुवा चाँदबेला क्षेत्रमा निरीक्षण गर्दा साइड ड्रेन निर्माणमा लापरवाही गरिएको, एकनासले ड्रेन निर्माण नगरेको तथा दैनिक धुलो, हिलोले स्थानीयवासी प्रताडित भएको पाएपछि सांसद चौधरीले लापरवाही गर्ने ठेकेदारलाई कारवाही गर्न कार्यालय प्रमुख साहलाई निर्देशन दिएकी हुन् ।

‘म अहिले चाँदबेला मै छु, काम त राम्रो भएको छैन । ठेकेदारलाई बोलाएर सोध्नुस, अनुगमन गर्नुस् ।’ चौधरीले सडक डिभिजन कार्यालयका प्रमुख साहलाई निर्देशन दिइन् ।

रणनीतिक सडकका लागि सांसद चौधरीले संघीय सरकारबाट बजेट विनियोजन गर्न ठूलै कसरत गरेकी थिइन् । गत आर्थिक वर्ष सांसद चौधरीकै प्रयासमा २० करोड रुपैया विनियोजन भएको थियो भने, चालू आर्थिक वर्षका लागि १० करोड रुपैया विनियोजन भएपनि सडक निर्माणको कामभने सुस्तगतीमा हुँदा स्थानीय आक्रान्त बनेका छन् ।

गत वर्षको फागुनदेखि बन्द रहेको सडक निर्माण कार्य केही दिन यता पुनः सञ्चार भएपनि साईड ढलानमा लापरवाही र सुस्तगतीमा भइरहेको अनुगमनको क्रममा स्थानीयले सांसद चौधरीलाई जानकारी गराउँदै धुलो र हिलोले स्थानीयहरु सडकमा हिँड्ने नसक्ने अवस्था रहेको बताए । स्थानीय नेता कार्यकर्ता सहित क्षेत्रमा भइरहेका रणनीतिक सडक, पुल लगायत विकास निर्माणका कार्यहरुको अनुगमनमा रहेकी चौधरीले जनतालाई सास्ती नहुने गरी काम गर्न आयोजना प्रमुखलाई निर्देशन दिइन् । सो क्रममा प्रमुखले सडक निर्माणमा ठेकेदारबाट भएका लापरवाहीमा आवश्यक अनुसन्धान गरेर कारवाही गर्ने प्रतिवद्धता जनाए ।

ब्याचलर मास्टर्स गर्नलाई बेलायत र अमेरिका राम्रो

काठमाडौँ । उच्च शिक्षाका लागि यूके, यूएसए जाने विद्यार्थीहरुले त्यहाँका कलेज र विश्वविद्यालयबाट छात्रवृत्तिहरु पाउने वातावरण रहेको छ । ब्याचलर वा मास्टर्स गर्न यूके, यूएसए जाने नेपाली विद्यार्थीहरुलाई त्यहाँका राम्रा विश्वविद्यालय र कलेजले आकर्षक छात्रवृत्तिहरु दिनसक्ने छन् ।

विगत डेढ दशकदेखि अध्ययन गर्न विदेश गइरहेका विद्यार्थीहरुलाई शैक्षिक परामर्श गराउँदै आइरहेका क्याम्ब्रिजका संस्थापक निर्देशक शिशिर सिंखडाका अनुसार पछिल्लो समय ब्याचलर र मास्टर्स गर्न यूके, यूएसए जाने विद्यार्थीहरुको संख्या बढ्दो छ । ‘ब्याचलर वा मास्टर्स गर्न यूके, यूएसए जाने विद्यार्थीहरुको शैक्षिक, आर्थिक अवस्था राम्रो भए आकर्षक छात्रवृत्ति पाउँछन् ।’ पढ्दै करियर बनाउन समेत यी देशहरु उपयुक्त भएको भन्दै निर्देशक सिंखडाले भने ।

अहिले यूके, यूएसएका धेरै शैक्षिक संस्थाहरुले भाषा परीक्षा पास गरे पनि नगरे पनि विद्यार्थीहरु धमाधम भर्ना

गरिरहेका छन् । अङ्ग्रेजी लेखाई तथा बोलाई राम्रो भएका, स्कोर राम्रो भएका तर क्षमत्व नगरेका विद्यार्थीहरुले पनि अप्लाई गर्न पाउँछन् । भने, स्कोर ठिकै भएका तर, क्षमत्व गरेकाहरुले पनि यूके यूएसएका लागि अप्लाई गर्न सक्छन् । कक्षा ११ र १२ वा +२ मा अङ्ग्रेजी विषयमा घ वा घ+ ल्याएको ७० प्रतिशत भन्दा माथि अङ्क ल्याएका विद्यार्थीहरुलाई :इक्ष लेटर मार्फत पनि भर्ना लिइरहेका छन् ।

‘क्षमत्वमा ६/५.५ अङ्क हासिल गरेका, ४ वर्षे ब्याचलरमा ५० प्रतिशत भन्दामाथि, ३ वर्षे ब्याचलरमा ६० प्रतिशत भन्दामाथि अङ्क ल्याएका विद्यार्थीहरुले अप्लाई गर्न सक्छन् ।’ यसमा कतिपय अवस्थामा ४, ५ वर्षसम्मको ग्यापलाई समेत विश्वविद्यालयहरुले स्वीकार गर्ने गरेको भन्दै सिंखडा भन्छन् ।

यूके यूएसएमा खासगरी म्यानेजमेन्ट, फाइनान्स र मार्केटिङका विषयमा अध्ययन गर्न सकिन्छ । बैकड एण्ड फाइनान्स, डिजिटल मार्केटिङ, हेल्थ सर्भिस मेनेजमेन्ट, इन्टरनेशनल विजनेस

मेनेजमेन्ट, मेनेजमेन्ट, इन्टरनेशनल फाइनान्स, मार्केटिङ मेनेजमेन्ट, विजनेस मेनेजमेन्ट, साइबर सेक्युरिटी लगायतका विषयमा यूके, यूएसए अध्ययन गर्न जान सकिन्छ । यसका अलावा साइन्स एण्ड टेक्नोलोजी, हस्पिटालिटी, आइटी क्षेत्रमा पनि राम्रो स्कोप रहेको सिंखडाको तर्क छ । ‘यूके यूएसएमा विश्वकै उत्कृष्ट कलेज र विश्वविद्यालय छन् । यी देशको पढाई, वातावरण र अवसर नेपाली विद्यार्थीहरुको लागि उपयुक्त छन् ।’ सिंखडा भन्छन् ।

उच्च शिक्षा हासिल गर्न विदेश जान्छु भन्ने सोच बनाइरहेका विद्यार्थीहरुले आफूले अध्ययन गरेको विषय, आफ्नो आर्थिक क्षमता र योग्यता हेरेर अगाडी बढ्नुपर्ने उनको सुझाव छ । ‘कसैको लहलहै र देखासिकीमा विदेश नजाउँ, आफ्नो शैक्षिक, आर्थिक र पारिवारिक अवस्था हेरेर निर्णय गरौं ।’ विदेश जानु अगाडी नै आफु जाने देश, त्यहाँको कलेज, विदेशी विद्यार्थीको लागि त्यहाँको कानुन, भिजा प्रक्रिया, कलेजको शुल्क, अध्ययनसँगै र अध्ययन पछि पाइने अवसरका विषयमा मान्यता प्राप्त शैक्षिक परामर्शदाताबाट जानकारी लिनुपर्नेमा सिंखडाको जोड छ ।

पछिल्लो समय युरोप, क्यानडा, यूके, यूएसएलगायत देशमा आकर्षक रोजगारी सहित पठाउने भन्दै पर्यटक भिसामा पठाउने, अनेक प्रलोभन देखाएर लाखौँ ठगी गर्ने प्रवृत्ति बढिरहेकोले त्यस्ता व्यक्ति र संस्थाहरुबाट जोगिन सकेसम्म नेपाल सरकारबाट मान्यता प्राप्त शैक्षिक परामर्श संस्थाहरु रोजेर शैक्षिक परामर्शदाताले भनेका सबै विषयहरुमा विद्यार्थी आफैँले कस भेरिफाई गरेर मात्र अगाडी बढेमा ठगिनबाट बच्न सकिने सिंखडाको भनाई छ ।

थिमि टाइम्स साप्ताहिक

— समाजमा हल्ला गरेर, कराएर, गुनासो गरेर, निन्दा गरेर, पार्टी खोलेर, आन्दोलन गरेर मात्र सुधार हुन सक्दैन, त्यसको लागि भावनाको जागृति र विचारहरूमा प्रगतिको आवश्यकता पर्दछ ।

- लियो टाल्स्टाय

वर्ष १७

अङ्क २५

ने.सं. ११४४

२०८० माघ २४ बुधबार

07 Feb. 2024 Wednesday

सम्पादकीय

नेताहरू संसदमा उपस्थिति नहुने प्रवृति

संसदको दुई अधिवेशनकालमा राष्ट्रसँग ‘अच्छीपना’ प्रदर्शन भएको छ । २०७९ को निर्वाचनले पुराना दलहरू वुस्त शैलीमा काम गर्ने अपेक्षा गरिएको थियो । नयाँ सांसद र नयाँ दलले रौनकता ल्याउने छन् भन्ने ठानिएको थियो । तिनको बोलीसँगै संसदीय व्यवस्था आकर्षक हुनेछ र सरकारमाथि निरन्तर रुपमा संसदीय लगाम लगाउनेछ, त्यहीकारण निकै आशा-अपेक्षा थियो । तर, दृश्य त्यस्तो रहेन । यही पृष्ठभूमिमा माघ २२ बाट तेस्रो अधिवेशन शुरु हुँदैछ ।

यसपालिबाट संसदीय ‘क्यालेन्डर’ लागू गर्ने कार्यक्रम तय भएको छ । संसद् र सरकार दुवै ‘क्यालेन्डर’ लागू गर्न राजी भएका छन् । विश्वास गरौं, विधि निर्माताले संसद् ‘क्यालेन्डर’ पालना गर्नमा अडिग रहनेछ । संसद सुरु हुनुपूर्वका गृहकार्य हेर्ने हो भने संसद् निश्चित रुपमा गतिशील हुने छ । संसद्मा सरकार पहिलो चरणमै ६३ वटा विधेयक पेस गर्ने तयारीमा छ ।

कानुन न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालयको कानुन तर्जुमा महाशाखाको सूचीमा हेर्दा पहिलो चरणमा ६३, दोस्रो चरणमा ३९ र तेस्रो चरणमा १५ विधेयक दर्ता हुनेछन् ।

तर अघिल्ला दुई अधिवेशनका क्रियाकलापले सांसदहरू भ्रष्टा-सुविधा र राजनीतिक ‘मिसन’मा मात्रै केन्द्रित भएको देखाएको छ । पहिलो अधिवेशन लामो समय चलिरहँदा एउटै विधेयक पारित भएनन् । अझ त्यसमाथि पनि हिउँदै अधिवेशनलाई त विधेयक अधिवेशन भन्ने गरिन्थ्यो, त्यस किसिमको संसदीय अनुभूति मिलेन ।

दोस्रो अधिवेशनकालको हालत पनि उस्तै रह्यो । २०८० वैशाख २४ मा शुरु भएको वर्षे या बजेट अधिवेशन क्रान्तिकसम्म चल्यो । अधिवेशनकाल १८० दिन थियो, पारित विधेयक चाहिँ एउटा मात्र ।

बजेटसँग जोडिएका कामबाहेक ‘मिटरब्याज मीडित’सम्बन्धी एउटा संशोधन विधेयक पारित भएको थियो । यसलाई कुनै पनि कोणबाट जागरिलो काम ठान्न सकिँदैन, अच्छीपना प्रदर्शन भएकै हो, संसद् र सरकार दुवैबाट । त्यसो त, संसदमा विचराधीन विधेयकहरू नभएका होइनन्, त्यसलाई किनारा लगाउन संसद् असमर्थ रह्यो ।

सदनमात्र होइन कि संसदीय समितिलाई सक्रिय तुल्याएको पाइँदैन । संसदीय समिति गतिशील तुल्याउन अधिवेशन कुनैपदैनथ्यो । उसले जहिले पनि बैठक चलाउन सक्छ । संसद् अधिवेशन चालु नहुँदा संसदीय समितिहरूलाई प्रभावकारी तुल्याइनुपर्ने थियो । तर राजनीतिक दलहरू भावी चुनावकेन्द्रित ‘मिसन’ बोक्दै देश दौडाहामा निस्केपछि कोरम नपुग्ने’ देखेपछि बैठक नै डाकिएन ।

सरकारलाई बढी जवाफदेही बनाउने दायित्व बोकेका विपक्षी दलहरू भन्नु अनभिज्ञ रहनु भन्ने हुन्छ । संसदीय समिति प्रभावकारी नबनाउँदा सरकारी भित्री चाहना स्वतः पूरा भएका छन् । राज्यका अवयवहरूलाई थितिमा राख्ने र अंकुश लगाउने सांसदहरू संसदीय कर्मभन्दा बेलगाम शैलीका राजनीतिक यात्रालाई मात्र ‘मिसन’ बनाएपछि हाइसञ्चो हुने नै भयो ।

सांसद बन्न अधिक रुचि राखिन्छ, तर अधिवेशनकालमै सदनमा उपस्थित हुन रुचाइन्न भने संसदीय समितिको तिनको उपस्थिति कसरी कल्पना गर्न सकिन्छ ? अनुपस्थित माननीयहरूको ‘अनुपस्थितिको सूचना स्वीकृति’का फेहरिस्त सामै हुँदैछ । दुई अधिवेशनकाल हेर्दा शीर्ष नेताहरू पनि सदनमा उपस्थित नहुने प्रवृत्ति भागिँदै गएको छ । तिनीहरू उपस्थित नहुँदा दोस्रो, तेस्रा पुस्ताका सांसदहरूको रुचि पनि संसद् पर्न गयो ।

ठूला नेताहरू संसद्मा उपस्थित भएको खण्डमा अरू सांसदहरू स्वतः उपस्थित हुन्छन्, नेताहरूलाई आफ्नो अनुहार देखाउन खातिर पनि । त्यसकारण विगतको जस्तो

कम्युनिष्ट सिद्धान्त : नेपालको कम्युनिष्ट अभियानमा जबजको भूमिका कति ?

● नारायण शर्मा

आज नेपालको परिस्थिति हिंजोको भन्दा भन्फन् जटिल, गम्भीर र संगीन छ । प्रतिगमनकारी राजावादी प्रतिक्रियावादी र लोकतान्त्रिक यथास्थितिवादी प्रतिक्रियावादीजस्ता दुई शक्तिका बिचमा मूलतः देस धुवीकृत भैरहेको छ । वास्तवमा यो धुवीकरण त राष्ट्रविरोधी प्रतिक्रियावादी र राष्ट्रहितकारी क्रान्तिकारी शक्तिजस्ता दुई विपरीत ध्रुवका शक्तिबिचमा हुनुपर्ने हो । यस्तो नहुनु विडम्बना भएको छ ।

जेहोस, यी दुई प्रमुख शक्तिमध्ये पहिलो शक्ति र प्रवृत्तिले राष्ट्र, राष्ट्रियता, राष्ट्रिय स्वाधीनता र सार्वभौमिकताको संरक्षण र सम्बर्द्धनको नारा उचालिरहेको छ । साथै यसले आफ्नो सनातन धर्म-संस्कृतिको रक्षा र विकासको लागि एकताबद्ध भएर लड्ने नीति पनि लिएको छ । देशभक्ति र राष्ट्रवादको नारा र नाममा यो सामन्ती प्रतिक्रियावादी शक्ति र प्रवृत्ति एकीकृत र धुवीकृत हुँदै पछिल्ला दिनहरूमा भन्फन् सुदृढ र सबल समेत हुँदै गइरहेको छ । त्यसैको आडमा यो शक्ति र प्रवृत्तिले अहिले एउटा लडाइँ चर्कै रुपले लडिरहेको र अधि बढिरहेको पनि छ । यसले राजनैतिक, धार्मिक, सामाजिक र सांस्कृतिक स्वतन्त्रता भएको राज्यव्यवस्थाको रुपमा पुरानै राजा, राजतन्त्र र राजसंस्थासहितको हिन्दु धर्मसापेक्ष राष्ट्र र एकीकृत-केन्द्रीकृत राज्यव्यवस्थाको निर्माण (पुनरावृत्ति)को माग गरिरहेको छ । सार र समग्रमा भन्नुपर्दा यो राष्ट्रवादी भनिने शक्ति र प्रवृत्तिले आफ्नो राजनीति र राष्ट्रियताको श्रोत, शक्ति र आधार ईश्वर, राजा र धर्मजस्ता प्रतिगामी र रूढीवादी विचार र शक्तिकेन्द्रलाई बनाउँदै सामन्ती निरंकुशतन्त्र र वर्गीय आत्मसमर्पण अवलम्बन गरेको छ ।

यसरी नै दोश्रो शक्ति र प्रवृत्तिले वर्तमान संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्दै अग्रगामी दिशामा अधि बढ्ने नीति र नाराका नाममा पहिलो शक्ति र प्रवृत्तिका विरुद्ध आफ्नो लडाइँ जारी र जटिल भएको भन्दै अझ गम्भीर र निर्मम लडाइँ लड्ने बताउँदै आएको छ । संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको लागि लडेको र ल्याएकोमा गर्व गर्ने हाल लाल दलाल तथा नव नोकरशाही पुँजीवादी शक्ति र प्रवृत्तिसमेतले लोकतन्त्र र आफ्नो राजनीतिको श्रोत, शक्ति र आधार वैदेशिक शक्तिकेन्द्र खासगरी इन्डो-पश्चिम साम्राज्यवादलाई बनाएको छ अर्थात् लोकतान्त्रिक व्यवस्थाको वैचारिक आधार नवउदारवादलाई बनाउँदै राष्ट्रिय आत्मसमर्पणवादको दिशामा तीव्र गतिमा अधि बढेको छ ।

देसको यस्तो गम्भीर र संगीन मोडको मझधारमा सच्चा देसभक्त र सच्चा लोकतन्त्रवादी/कम्युनिस्ट क्रान्तिकारीहरूको अर्थसामन्तवाद-साम्रज्यवादविरोधीहरूका विभिन्न साना र कमजोर तर उज्ज्वल भविष्य बोकेका राष्ट्रहितकारी समाजवादी शक्ति पनि उभिएका छन् । यहाँनेर एउटा यो कुरामा यो शक्ति र यसका पक्षधर शक्ति-व्यक्ति र नेतृत्व-व्यक्तित्वहरू स्पष्ट हुनु जरुरी छ कि जो सच्चा देशभक्त हो त्यो लो कतन्त्रवादी/जनवादी (मभयअचबतष्अ) पनि हो र हुनैपर्छ भने जो सच्चा लोकतन्त्रवादी हो ऊ देशभक्त (उबतचष्यतष्अ) पनि हो र हुनैपर्छ । अनि यी दुई शक्ति अर्थात् जनवादी र देसभक्त शक्तिहरू आपसमा एकताबद्ध र मोर्चाबद्ध भएर मात्र माथि उल्लिखित दुई मुख्य शक्ति र प्रवृत्ति सामन्तवाद र साम्राज्यवादपरस्त शक्तिहरूका विरुद्ध अर्थात् वर्गीय आत्मसमर्पण र राष्ट्रिय आत्मसमर्पणवादका विरुद्ध लड्न सकिन्छ । यसो भयो भने मात्र यो लडाइँ सच्चा देसभक्तिपूर्ण र सच्चा लोकतान्त्रिक/जनवादी वा समाजवादी लडाइँ हुन्छ । यसरी मात्र यो तीव्र, तिष्ठण, सबल र सफलसमेत हुन्छ अनि दीगो-दरो रुपमा अधि बढ्छ । अन्यथा हाम्रो यो लडाइँ जान वा अनजानरुपमा सीधा वा घुमाउरो बाटो भएर छिटो वा ढिलो गरी अन्ततः र सारतः विदेसी साम्राज्यवादी-विस्तारवादी शक्तिकेन्द्रहरूको पूर्ण नियन्त्रणमा जान्छ । त्यसपछि त हाम्रो देस, समाज र व्यवस्था आदि सबैका सबै उनीहरूकै अधीनमा पुग्न जाने अवस्था हुन्छ । तसर्थ राष्ट्रिय स्वाधीनता र जनस्वतन्त्रताको अहिलेको यो हाम्रो लडाइँ उपरोक्त दुवैथरी मुख्य जनविरोधी र राष्ट्रविरोधी शक्ति र प्रवृत्तिका विरुद्ध केन्द्रित छ र हुनैपर्छ ।

यस्तो अवस्थामा राष्ट्रिय स्वाधीनता र लोकतन्त्र दुवैको रक्षा र विकासको लागि लडिने आजका लडाइँमा प्रायः दुई तरिका अपनाएको पाइन्छ । एउटा तरिका हो- सामन्ती प्रतिगमन र राष्ट्रिय आत्मसमर्पणका विरोधी अर्थात् सामन्तवाद र साम्राज्यवादविरोधी अथवा भनौं वर्गीय र राष्ट्रिय आत्मसमर्पणवादविरोधी सम्पूर्ण शक्तिहरू अर्थात् कम्युनिस्ट, काङ्ग्रेस, देसभक्त, राष्ट्रवादी, मधेशवादी, जातिवादी, क्षेत्रवादीजस्ता आफूलाई अग्रगामी क्रान्तिकारी, लोकतन्त्रवादी र देसभक्त-राष्ट्रवादी भन्ने सबैका सबै शक्तिहरूको एउटै मोर्चा बनाएर उपरोक्त दुवैथरी मुख्य दुश्मनहरूविरुद्ध लड्ने अर्थात् “मोर्चा एक र प्रहारको निसाना पनि एक नै” बनाएर लड्ने तरिका ।

अर्को तरिका हो- “मोर्चा फरक/अनेक तर प्रहारको निसाना उही एक” बनाएर लड्ने तरिका अर्थात् अग्रगमनवादी क्रान्तिकारीहरू, यथास्थितिवादी लोकतन्त्रवादीहरू र राजावादी

राष्ट्रवादीहरू अस्ता यी तीन थरी शक्ति र प्रवृत्तिलगायतका अन्य विभिन्न शक्ति र प्रवृत्तिहरूले आआफ्नै विविध मोर्चाहरू बनाएर देस र जनताका यी दुवैथरी मुख्य दुश्मनहरू विशेषतः साम्राज्यवाद र सामन्तवादलाई निशाना बनाएर प्रहार गर्ने तरिका ।

अघिल्लो अपनाइएमा क्रान्तिकारी वैकल्पिक विचार, बाटो, विधि, व्यवस्थापिका र व्यवस्था बोकेका वामपन्थी र कम्युनिस्ट क्रान्तिकारीहरू एवं यथास्थितिवादी काङ्ग्रेस र अन्य लोकतन्त्रवादी भन्नेहरू अनि आफूलाई देसभक्त र राष्ट्रवादी भन्ने राजावादी प्रतिगमनकारी आदि सबै आपसमा वृहत् रूपमा मोर्चाबद्ध भएर लडेमा विगत २०४६/४७ र २०६२/६३ का आन्दोलनमा जस्तै एकप्रकारको सफलता त प्राप्त गर्न सकिएला तर त्यस्तो मोर्चा र आन्दोलनमा सबै प्रकारका शक्ति र प्रवृत्तिहरू छुयासमिस हुने हुनाले वर्तमान र ताजा इतिहासमा समेत राम्रो छवि नभएका यी शक्तिहरू र अन्य सच्चा देसभक्त र क्रान्तिकारी शक्तिहरू सबै एउटै हुन् भन्ने भ्रम पर्छ । परिणामतः गलत छवि भएका राष्ट्रघाती, निरंकुश र भ्रष्ट दलालहरू चोख्याइने र उनीहरू नै सच्चा क्रान्तिकारी र सच्चा देसभक्त अर्थात् सामन्तवाद र साम्राज्यवादविरोधी सच्चा शक्ति, प्रवृत्ति, व्यक्ति-व्यक्तित्व र नेतृत्वहरूमाथि हावी भै सच्चाहरू नै कि त बदनाम हुने कि त भने ओभेल् पने, कमजोर हुने, उपेक्षित हुने, अपमानित हुने र सत्ताच्युत नै हुने हुन्छ र यस्तो हुँदै आएको हाम्रो आफ्नै पनि अनुभव छ । यदी क्रान्तिकारी विकल्पवाला शक्तिहरू तुलनात्मक रुपले बढी नै शक्तिशाली हुने र नेतृत्व लाष्टी र कायर नभएर अन्य शक्तिहरूमाथि हावी हुने अवस्था हुन्थ्यो भने पनि सके त ‘यी सबै एउटै हुन्’ भन्ने भ्रम पर्दैनथ्यो वा भ्रम कम पर्थ्यो र सच्चा देसभक्त र जनवादी क्रान्तिकारीहरू ओभेल् पने, कमजोर हुने र उपेक्षित हुने हुँदैनथ्यो; नभएपनि केही थोरधेर परेको भ्रम चिर्न, भएको क्षति पूर्ति गर्न र क्रान्तिकारी विकल्पलाई स्थापित, सुदृढ, विकसित र विस्तारित गर्न पनि सकिन्थ्यो तर अहिले त्यो यो अवस्थामा सबै शक्तिहरूको एउटै मोर्चा बनाएर लड्ने नीति लिनु घातक हुनसक्ने हुँदा दोस्रो तरिका अपनाउनु उपयुक्त हुने देखिन्छ ।

तसर्थ, प्रतिगमनविरुद्ध लड्ने सबै शक्तिहरूबिच प्रतिगमनका विरुद्ध आआफ्नै मोर्चाबाट लड्ने एउटा सहमती गरेर आआफ्ना भिन्न-

भिन्न मोर्चाबाट प्रतिगमनकारी सामन्ती निरंकुशतावादी शक्तिका विरुद्ध प्रहार गर्दै जाने गर्नु उचित र आवश्यक हुन्छ । यसरी नै हाल सत्तासीन साम्राज्यवाद र तिनका राष्ट्रिय आत्मसमर्पणकारी दलाल शक्तिहरूका विरुद्ध लड्ने देसभक्त र राष्ट्रवादी भनिने शक्तिहरूले पनि आआफ्ना मोर्चाबाट साम्राज्यवाद र तिनका दलालहरू एवं उनीहरूको वर्तमान दलाल राज्यसत्ता-व्यवस्थाका विरुद्ध प्रहार केन्द्रत गर्नु जरुरी छ । यदी पहिलो तरिकाले सम्पूर्ण शक्तिहरूसँगै क्रान्तिकारीहरू पनि मिलेर प्रतिगमनका विरुद्ध गैयो भने बढी सम्भव छ कि जान-अन्जान रुपमा ढिलो वा चाँडो, थोरै वा धेरै र प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रुपले सम्राज्यवादको पंजा र पाउको पकडमा पर्न पुग्ने वा संसदीय यथास्थितिवादमै सीमित हुन पुगिन्छ ! यो स्थिति भनेको अन्ततः र सारतः दलाली र गद्दारी त हुन्छ नै, साथै तुलनात्मक रुपले अग्रगमनको नाममा त्यो त प्रतिगमन नै हुन्छ ! यसरी स्पष्ट हुनुपर्छ कि प्रतिगमनविरुद्ध लड्नु भनेको यथास्थितिमै अड्नु होइन, न त साम्राज्यवादको अधीनमा नै पर्नु हो जो सर्वाधिक दुखद र विडम्बनापूर्ण अवस्था हो । वास्तवमा प्रतिगमन विरुद्ध लड्ने भनेको त अग्रगमनतिर बढ्नु र गन्तव्यमा पुग्न हो । ठीक यसरी नै आजको एकधुवीय शक्तिशाली दादा साम्राज्यवाद-विस्तारवादका शोषण-उत्पीडन र हस्तक्षेपका विरुद्ध राष्ट्रिय स्वाधीनता र सार्वभौमिकता रक्षाको लागि लड्ने भनेको अर्थात् यथास्थितिवादी र साम्राज्यवादी शक्तिहरूका विरुद्ध लड्ने भनेको राजा, राजतन्त्र, धार्मिक राज्यजस्ता पश्चगमनकारी यात्रामा लाग्नु होइन र यसरी त सफलता र दीगो विजय प्राप्त हुँदैन भन्ने बुझ्नु पनि त्यत्तिकै जरुरी छ । किनकि, आजको साम्राज्यवादी विश्वव्यवस्थामा सामन्तवादको लगनगाँठो साम्राज्यवादसँग अभिन्न र दरिलो रुपले कँसिएको छ ।

विश्वमा आज सामन्तवाद र राजा-महाराजाहरूको अस्तित्व कि त साम्राज्यवादसँग घाँटी जोडेर बचेको छ कि त भने स्वयं तिनको विकास साम्राज्यवादमै भएर नै रहने गरेको छ । यसक्रममा हामी सच्चा अग्रगामी क्रान्तिकारीहरूले समग्र प्रतिक्रियावादी संसद, सरकार र सत्ता/व्यवस्थाका विरुद्धमै प्रहार गर्दै तिनको स्थानमा नयाँ सदन (जनप्रतिनिधि सभा), राष्ट्रिय जनसरकार र जनताको राष्ट्रिय र जनवादी सत्ता/व्यवस्थाको स्थापना र विकास गर्नको लागि लड्दै र बढ्दै जानु नै एक मात्र राम्रो र सही नीति हुन्छ । सम्बन्धित सबैले गम्भीरतापूर्वक मनन र कार्यान्वयन गरौं ! अस्तु !!

ललितपुर १४ रानीचुँ ।

आदिवासी जनजाति आयोगको सिफरिस पाँच प्रतिशत पनि कार्यन्वयन भएनः अध्यक्ष

आदिवासी जनजाति समुदायको पहिचान र प्रतिनिधित्वको लामो संघर्षको परिणामस्वरूप नेपालको संविधान (२०७२) को धारा-२६१ मा आदिवासी जनजाति आयोगको व्यवस्था छ। संविधानको प्रावधान अनुसार आदिवासी जनजाति आयोगको गठन (२०७७ माघ २१) भई आदिवासी जनजाति आयोग ऐन २०७४ अनुसार आदिवासी जनजातिको हक अधिकार संरक्षण,संवर्द्धन र प्रवर्द्धनको लागि सिमित श्रोत र साधनको बाबजुद आयोग क्रियशिल छ। आदिवासी जनजाति आयोग ऐन(२०७४) अनुसार आयोगको मुलतः ३ वटा महत्वपूर्ण कार्यभार छन् ।

पहिलो, आदिवासी जनजाति समुदायलाई संविधान र कानून प्रदत्त हक अधिकारको संरक्षण,सम्बर्द्धन र प्रवर्द्धनको कार्यक्रम सम्बन्धित निकायले कार्यान्वयन गरे नगरेको अनुगमन गर्ने र कार्यान्वयनको लागि सरकारलाई सिफारिस गर्ने । दोश्रो,आदिवासी जनजाति समुदायको साँस्कृतिक, भाषिक,धार्मिक, राजनीतिक, शैक्षिक तथा उनिहरुको परम्परागत ज्ञान र शीप विकासको लागि विशेष नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरी कार्यान्वयको लागि सरकारलाई सिफारिस गर्ने र तेश्रो, आदिवासी जनजाति समुदायलाई आफ्नो हक अधिकारको लागि जागरण तथा शशक्तिकरण गर्ने र उनिहरुको संवैधानिक तथा कानूनी हक विरुद्धका ऐन कानूको खारेजी तथा संसोधन र आवश्यक नयाँ कानून निर्माणको लागि सिफारिस गर्ने। यि मुख्य कार्यक्रमहरु विगत ३ वर्षदेखि आयोगले गर्दै आएको छ ।

आयोगको सिफारिस किन कार्यन्वयन भएन ?

आयोगले गरेको अध्ययन,अनुसन्धान, अनुगमन र सरोकारवाला संगको छलफलको निष्कर्षले औल्याएको विषयलाई संवैधानिक प्रावधान अनुसार सम्माननीय राष्ट्रपतिज्यू मार्फत सममाननीय प्रधानमन्त्रीज्युलाई कार्यान्वयनको लागि आजसम्म ७१ वटा सिफारिस गरीएको छ,तर सिफारिस कार्यान्वयन ५ प्रतिशत पनि भएको छैन । आयोगले गरेको ९५ प्रतिशत भन्दा बढी सिफारिस किन कार्यान्वयन भएन ? आदिवासी जनजाति समुदायले जवाफ चाहेका छन् । संवैधानिक आयोगले गरेको सिफारिस कार्यान्वयन नभए सिफारिस गर्ने र सिफारिस कार्यान्वयन नगर्ने निकायप्रति जनविश्वास घट्ने छ । संवैधानिक निकाय र सरकारप्रति जनताको अविश्वास बढ्ने अवस्थाले लोक कल्याणकारी राज्य स्थापनामा बाधा पुग्ने छ । पुरानो राज्यव्यवस्था विरुद्ध सशस्त्र विद्रोहको नेतृत्व गरी समतामुलक राज्यव्यवस्थाको परिकल्पनाकार र नयाँ राज्यव्यवस्थाको नेतृत्वकर्ता सम्माननीय प्रधानमन्त्रीज्युको सरकारबाट जनविश्वास घट्ने काम हुँदैन भन्नेमा आयोग आशा गर्दछ । र, यसको लागि सरकारलाई आवश्यक सहयोग गर्न आयोग प्रतिबद्ध छ ।

नीति निर्माण गर्ने निकाय (प्रतिनिधिसभा र प्रदेश सभा) मा ३५ प्रतिशत आदिवासी जनजातिको ३० प्रतिशत मात्र प्रतिनिधित्व छ । अवधारणा र प्रतिनिधित्वको हिसावले समावेशी सभा भनिएको र हुनु पर्ने राष्ट्रिय सभामा महिला,दलित,अपांग र पिछडिएको क्षेत्रको समावेशीता छ तर आदिवासी जनजाति समावेशीताको प्रावधान छैन । यसैले हालको राष्ट्रियसभामा ५९ मध्ये ९ जना (१५.२५ प्रतिशत) मात्र आदिवासी जनजातिको प्रतिनिधित्व छ । अब १ महिनापछि यो संख्या घटेर ७ जना अर्थात ११.८६ प्रतिशत हुदैछ । यहि तथ्यलाई हृदयंगम गरी राष्ट्रियसभामा आदिवासी जनजाति प्रतिनिधित्वको लागि संविधान र कानून संसोधन र निर्माण गर्न ३ वर्ष अगाडि आयोगले सम्माननीय राष्ट्रपति मार्फत सरकारलाई सिफारिस गरेको थियो तर आजसम्म कार्यान्वयन नभएको दुःखद कुरा सम्माननीय प्रधानमन्त्री,माननीय मन्त्री र सांसदज्यूहरुमा निवेदन गर्न चाहान्छु ।

विधायिकाद्वारा निर्मित नीतिको कार्यान्वयन गर्ने निकाय (निजामति सेवा) मा आदिवासी जनजातिको प्रतिनिधित्व न्युन छ । आयोगले गरेको एक अध्ययान अनुसार समावेशीता लागू भएको ५ वर्ष पछि सन् २०१२ मा निजामति सेवामा आदिवासी जनजातिको प्रतिनिधित्व १२.५ प्रतिशत थियो र सन् २०१९ मा यो १४ प्रतिशत मात्र पुग्यो । ७ वर्षको अवधिमा आदिवासी जनजातिको प्रतिनिधित्व १.५ प्रतिशत मात्र बृद्धि भएको तथ्यले देखाउँछ । यही स्थितिमा आदिवासी जनजातिको जनसंख्याको समानुपातिक

प्रतिनिधित्व ३५ प्रतिशत पुग्न १६३.३३ वर्ष लाग्नेछ ।

अध्ययानले देखाउँछ, अझै पनि निजामति सेवामा एकल भाषा,धर्म र संस्कृतिको समुदाय जसको जनसंख्या एक तिहाई छ, उहि समुदायको दुइ तिहाई(६१.२ प्रतिशत) र लैंगिक हिसावमा ७५ प्रतिशत पुरुषको प्रतिनिधित्व छ । ५१ प्रतिशत महिलाको २५ प्रतिशत र सामुदायिक तथा सामाजिक हिसावले दुइ तिहाई भन्दा बढी जनसंख्या भएको आदिवासी जनजाति,दलित,मुस्लीम लगायतको प्रतिनिधित्व एक तिहाइको वरीपरी मात्रै हुनु अझै पनि नेपालको निजामति सेवामा लैंगिक र सामुदायिक समावेशि प्रतिनिधित्व हुन सकेको छैन र संविधानले परिकल्पना गरेको समानुपातिक समावेशीताको सिद्धान्त पूर्ण रुपमा लागु भएको छैन भन्ने अध्ययानको निष्कर्ष छ ।

समावेशीताको यो कछुवा गतिलाई सुधार नगर्ने हो भने संविधानले परिकल्पना गरेको समानुपातिक समावेशीताले निकै लामो दूरी पार गर्नु पर्ने हुन्छ । यति लामो दूरी पार गर्न आदिवासी जनजातिले धैर्य गर्न नसके विचैमा विद्रोह हुने सम्भावनालाई नकार्न सकिदैन । सुचिकृत ६० आदिवासी जनजाति मध्ये आधा भन्दा बढी समुदायको राज्यको निकायमा प्रतिनिधित्व छैन । राज्यको चौधेरा भन्दा बाहिर रहेका यि समुदायले यो मेरो पनि राज्य हो भनेर कसरी भन्न सक्छन् ? घर जितिसुकै आलिसान र सुन्दर नै किन नहोस, अशियारले त्यो घरमा आफू बस्ने कोठा देखेन भने घरको अपनत्व अस्वीकार मात्रै गर्दै न ढाल्नलाई उद्धत समेत हुन्छ । समावेशीताको मूल मर्म राज्यरुपी घरमा सबैले आफू बस्ने कोठा सुरक्षित देख्ने र घरलाई सबैले मायाँ गर्ने सिद्धान्त हो ।

राज्यको अन्तर्राष्ट्रिय दायित्वहरु प्ति हुन्छन् र छन् ।

अन्तर्राष्ट्रिय श्रम संगठन सम्बन्धि महासन्धि नं १६९ र आदिवासी जनजातिको अधिकार संबन्धि राष्ट्रसंघीय घोषणापत्र २००८ नेपालले अनुमोदन गरेको १७ वर्ष भयो । आदिवासी जनजातिको अधिकार सम्बन्धि महासन्धि,अभिसन्धि र घोषणापत्रहरुको प्रावधनलाई नेपालको दिगो विकाशसँग जोडेर आदिवासी जनजातिको अधिकार र दिगो विकाश कार्ययोजना तयार गरी कार्यान्वयनको लागि आयोगले सम्माननीय प्रधानमन्त्रीज्युलाई सिफारिस गरेको वर्ष दिन हुनलाग्यो तर कार्यान्वयनको अवस्था अज्ञात छ । संयुक्त राष्ट्रसंघले सन् (२०२२-२०३२) लाई विश्व आदिवासी भाषा दशक घोषणा गर्यो । दुइ वर्षदेखि आयोगले चासोका साथ संस्कृति मन्त्रालय मार्फत सरकारलाई कार्यान्वयको लागि अनुरोध गर्दै आएको छ तर त्यो प्रस्ताव मन्त्रालयहरुमा घुमिरहेको सूचना आयोगलाई प्राप्त भएको छ ।

अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदा संरक्षण महासन्धि पारित भएको २१ वर्ष तथा अनुमोदन गरेको १३ वर्ष भयो तर नेपालले अमूर्त सम्पदाको पहिचान एवं विवरण सूची तयारीको थालनी गरेको छैन । राष्ट्रिय बौद्धिक सम्पति नीति, २०७३ ले भौगोलिक सङ्केत, वनस्पतिको संरक्षण, व्यापारिक गोपनियता, एकीकृत सर्किटको लेआउट डिजाइन, परम्परागत तथा मौलिक ज्ञान, परम्परागत सांस्कृतिक अभिव्यक्ति तथा अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदा,जैविक विविधता र आनुवंशिक स्रोतलाई समेटेको छ । तर कार्यान्वयनको हिलाईले नेपालको गुन्दुक, बास्मती धान लगायतको अधिकार अन्य मुलुकले लगिसके । नेपालको अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदालाई पनि अन्य मुलुकले सूचीकरण नगर्लान भन्न सकिदैन ।

विश्वका १४० देशले युनेस्कोमा अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदाका विभिन्न विधाका ६७६ तत्वहरु ९भक्तिभलतक० दर्ता गराइसके । नेपालले आफ्नो देशको मौलिक संस्कृतिहरु घाँटु, मारुनी,कौहा, हुर्रा, पैसेरु, जीवैमामा, धाननाच, भ्फाँकीनाच, ओखाभाका, लाखे, इन्द्रजात्रा लगायतका अमुर्त संस्कृतिलाई युनेस्कोमा दर्ता गर्न आवश्यक छ । यसको लागि सरकारले आफ्नो नीति तथा कार्यक्रम मार्फत अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदालाई विश्व सम्पदा सूचीमा सूचीकरणको प्रक्रिया प्रारम्भ गर्न, शैक्षिक पाठ्यक्रममा समावेश गर्न र सांस्कृतिक पर्यटन प्रवर्धन गर्न आवश्यक छ ।

आदिवासी ज्ञान र भाषा
आदिवासी जनजातिसंग विशिष्ट ज्ञान र सीप छन् । अध्ययान अनुसार विश्वमा प्रचलित ९० प्रतिशत खाद्यान्न आदिवासी

जनजाति समुदायको परम्परागत ज्ञान र सीपमा आधारित छन् । नेपालका आदिवासी जनजाति समुदायमा भएका ज्ञान र सिपलाई प्रवर्द्धन गर्ने र राष्ट्रिय आय बढाउने ठोस नीति सरकारले ल्याउन आवश्यक छ । आदिवासी जनजातिको मातृभाषा सरकाकरी कामकाजको भाषा हुने संविधानमा उल्लेख छ । आयोगले यसको कार्यान्वयको लागि सरकारलाई सिफारिस गरेअनुसार बागमति प्रदेश सरकारले नेवारी र तामाङ भाषाको शुरुवात गरेकोमा बागमति सरकारलाई आयोग धन्यवाद दिन चाहान्छ । यसैगरी अन्य प्रदेशहरुले पनि थालनी गर्नको लागि सम्माननीयज्युवाटै पहल होस भन्ने आयोग अनुरोध गर्दछ ।

अमेरीकाका तत्कालिन राष्ट्रपति जोन्सनले मताधिकार ऐन ल्याएपछि सन् १९६५ मा लस एन्जल्समा भएको वाटुको दङ्गा र सैनिक हस्तक्षेप पछि कालाहरुप्रति सहानुभूति राख्ने डेमोक्रेटिकहरु बागपन्थी र विरोधिहरु दक्षिणपन्थीमा बाँडीए । आफ्नै पार्टीका समर्थकहरु छिन्नभिन्न भएपनि जोन्सनले मताधिकार ऐन हस्ताक्षर गर्दा भनेका थिए, दक्षिणमा डेमोक्रेट पार्टीलाई एक पुस्तासम्म फाँसिमा चढाउँदै छु,तर पनि म यो काम (नागरिक मताधिकार ऐन) गर्न बाध्य छु । ऐन कार्यान्वयन हुन थालेपछि समाजमा गहिरो प्रभाव पर्यो । सर्वाजनिक विद्यालय र क्याम्पसलाई अदालति आदेशबाट समावेशी बनाउने प्रतिवद्धता पछि धेरै कट्टर गोरा डेमोक्र्याटिकहरु रिपब्लिकन पार्टीमा पसे ।

पार्टीको हितलाई होइन काला जातिको अधिकारलाई हेरेर त्यो ऐन ल्याइयो । २०६४ सालमा संविधानसभाको निर्वाचन अधि तत्कालिन प्रधानमन्त्री गिरिजाप्रसाद कोइरालाले संविधानसभाको चुनावमा कांग्रेसे हाउँ तर पनि संविधान सभाको चुनाव हुनुपर्छ किनभने कांग्रेसले हारे पनि लोकतन्त्रले जित्नेछ भन्नु भएको थियो । कांग्रेस पहिलो दलववाट संविधानसभामा दोश्रो दल भयो तर पनि राष्ट्रले समावेशी संविधान प्राप्त गर्यो । सन् १९४७ मा भारत स्वतन्त्रता भएपछि महान्मा गान्धिले भारतलाई एकिकृत राख्न मोहम्मद अलि जिन्नालाई भारतको प्रधानमन्त्री बनाउने चाहाना राखे तर नेताहरुले जिन्नालाई प्रधानमन्त्री होइन मन्त्री मण्डलको कारीन्दा पनि बनाउन मञ्जुर छैन भनेपछि गान्धि निरास भए । भारतलाई दुर्क्याएर जिन्ना पाकिस्तानको प्रधानमन्त्री बने । यि उदाहरणहरु समावेशीतालाई स्वीकार र इन्कार गर्दाको परिणामको सन्दर्भमा मैले राखेको हुँ । नेतृत्वले राष्ट्रको लागि ऐन मौकामा दलीय स्वार्थलाई त्यागेर देशको लागि ऐतिहासिक निर्णय गर्नु पर्ने र त्यस्तो निर्णयले मात्रै समावेशी लोकतन्त्र बलियो बनाउछ भन्ने मान्यतालाई हामी सबैले मनन गर्नु आवश्यक छ ।

समावेशी लोकतन्त्रको प्रस्तावक
आदिवासी जनजाति र सिमान्तकृत समुदायको चाहाना अनुसार नेपालमा समावेशी लोकतन्त्रको प्रस्तावक स्वयं सम्मानीयज्यू हुनुभएको र यहाँको प्रस्तावलाई संविधानले स्वीकार गरी कार्यान्वयनको जिम्मेवारी समेत जनताले सम्पेकोले नीति कार्यान्वयन गर्ने नेतृत्वको जिम्मा सम्माननीयज्यूकै काँधमा छ । राज्यसत्तावाहेक सबैकुरा भ्रम हो भन्ने सिद्धान्तलाई मान्दा मान्दै पनि समावेशी लोकतान्त्रमा राज्यसत्ताका अनेक अंग र अवयवहरु सहयोगी र एक अर्कामा परिपूरक हुने भएकोले राज्यका संवैधानिक निकायलाई श्रोत साधन सम्पन्न बनाउने र उनिहरुले गरेका सिफारिस कार्यान्वयन गर्दा सरकारको जवाफदेहिता र लोकप्रियता अझ बढ्ने र लोक कल्याणकारी राज्यको स्थापना हुने भएकोले आगामि दिनमा सरकारको पाइला त्यतातिर तिव्ररुपमा चलोस भन्ने चाहान्छु । आज यो उत्सवमा उपस्थित हामी सबैजना राज्यका कुनै न कुनै महत्वपूर्ण अंगको प्रतिनिधित्व गर्ने प्रतिनिधि भएको नाताले समावेशी लोकतन्त्रलाई अझ बलियो बनाउने र समतामुलक शासन व्यवस्थाको अभिवृद्धि गर्ने अभियानमा सबैको हातेमालो होस । यो अभियानमा राज्यको सबै निकायसँग आदिवासी जनजाति आयोग हातेमालो गर्न तयार रहेको निवेदन सहित उपस्थित सबैलाई आयोगको तर्फवाट धन्यवाद दिदै विदा हुन्छु । भोलै,नमस्कार,धन्यवाद ।

(आदिवासी जनजाति आयोगको तेश्रो स्थापना दिवसमा आयोगका अध्यक्ष रामबहादुर थापा मगरले दिनुभएको मन्तव्य)

टमाटर कोलेस्ट्रॉलको सबैभन्दा ठूलो शत्रु हो, यसले नसामा जमेको बोसोलाई हटाउँछ

एजेन्सी । टमाटरको जुसका फाइदाहरू: उच्च कोलेस्ट्रॉलको समस्या लगातार बढ्दै गएको छ र करोडौं मानिसहरू यस समस्यासँग संघर्ष गरिरहेका छन् । डाक्टरहरूले कोलेस्ट्रॉल नियन्त्रण गर्न औषधि दिन्छन्, तर धेरै घरेलु उपायहरू पनि कोलेस्ट्रॉल घटाउन धेरै प्रभावकारी हुन सक्छन् । यी मध्ये एक टमाटर हो । टमाटर कोलेस्ट्रॉलका रोगीहरूको लागि रामबाण औषधी मानिन्छ । टमाटरको जुस दैनिक पिउनाले शरीरमा जम्मा भएको खराब कोलेस्ट्रॉललाई हटाउन सकिने धेरै अनुसन्धानले देखाएको छ । टमाटरको जुसमा प्रोटीन, फाइबर, कार्बोहाइड्रेट, भिटामिन र पोटासियम र फस्फोरस जस्ता पोषक तत्वहरू प्रशस्त मात्रामा पाइन्छ । जसका कारण यो कोलेस्ट्रॉल नियन्त्रण गर्न सहयोगी साबित हुन्छ । यसले शरीरलाई ताजा राख्छ र ऊर्जा प्रदान गर्छ । टमाटरको जुसलाई खेलकुद पेयको रूपमा पनि प्रयोग गरिन्छ ।

मेडिकल न्यूज टुडेको रिपोर्ट अनुसार टमाटरको जुसमा शक्तिशाली एन्टिअक्सिडेन्ट लाइकोपीन पाइन्छ, जुन खराब कोलेस्ट्रॉल घटाउन निकै प्रभावकारी हुन्छ । एक अनुसन्धानले देखाएको छ कि दैनिक २५ मिलीग्राम लाइकोपीन सेवनले एलडीएल कोलेस्ट्रॉल १० प्रतिशतले घटाउन सक्छ । एउटा टमाटरमा करिब ४ ग्राम लाइकोपीन हुन्छ । तर, एक गिलास टमाटरको रसमा लाइकोपीनको मात्रा २५ ग्राम वा सोभन्दा बढी हुन सक्छ । यस्तो अवस्थामा दैनिक एक गिलास टमाटरको जुस पिउने हो भने कोलेस्ट्रॉलको मात्रा १० प्रतिशतले घटाउन सकिन्छ । यो जुस लामो समयसम्म सेवन गर्दा तपाईंको कोलेस्ट्रॉलको स्तर पूर्ण रूपमा उल्टो र सामान्य हुन सक्छ । टमाटरले कोलेस्ट्रॉल घटाउँछ र मुटुको स्वास्थ्यलाई बढाउँछ । यो हड्डीका लागि पनि फाइदाजनक हुन्छ ।

टमाटरको जुसले ब्लडप्रेसरलाई पनि नियन्त्रण गर्न सक्छ, जर्नल अफ फूड साइन्स एन्ड न्यूट्रिसनमा प्रकाशित एक अध्ययनले दैनिक एक गिलास टमाटरको जुस पिउनाले उच्च कोलेस्ट्रॉल र उच्च रक्तचापलाई कम गर्न मद्दत गर्ने देखाएको छ । तर, सबैभन्दा महत्त्वपूर्ण कुरा यो हो कि टमाटरको रसमा नुन थपेर पिउनु पर्छ । नमकीन जुस बढी फाइदाजनक हुन्छ । यसमा नुन मिसाउनबाट जोगिनुपर्छ । टमाटरको रस कलेजो सफा गर्न पनि धेरै प्रभावकारी हुन सक्छ । टमाटरको जुसले कलेजोलाई डिटोक्सिफाई गर्छ र शरीरमा हुने सूजन कम गर्छ । तर, यदि तपाईं मिर्गौलाको पत्थरीको बिरामी हुनुहुन्छ वा क्याल्सियम युक्त खानेकुराको समस्या छ भने टमाटरको जुस पिउनु हुँदैन । मिर्गौलामा पत्थरी भएका बिरामीले डाक्टर वा पोषणविज्ञको सल्लाह लिएर मात्र टमाटरको सेवन गर्नुपर्छ ।

वैज्ञानिकले पत्ता लगाए मान्छे कहिल्यै बूढो नदेखिने ‘जीवनको अमृत’ !

एजेन्सी । बुद्धौली प्रकृतिको नियम हो । उमेर बढ्दै जाँदा अनुहारमा चाउरी पर्न थाल्छ । रोगले आक्रमण गर्न थाल्छ । कोशिकाहरू सुन्न थाल्छन् । तर अब यस्तो हुने छैन । वैज्ञानिकहरूले ‘जीवनको अमृत’ पत्ता लगाएको दावी गरेका छन् । अब केवल एक उपचार पछि, शरीरमा यति शक्ति प्राप्त हुनेछ कि कोशिकाहरू कहिल्यै चाउरिने छैनन् । शरीरमा कुनै रोगले आक्रमण गरेमा तुरुन्त निको हुन्छ ।

मिरर रिपोर्टका अनुसार, कोल्ड स्प्रिंग हार्वर प्रयोगशाला, न्यूयोर्कका अनुसन्धानकर्ताहरूले सेतो रक्त कोशिकाहरूलाई पुनः प्रोग्राम गर्ने तरिका पत्ता लगाएका छन् । यिनलाई टी-सेल नाम दिइएको छ । सामान्यतया हाम्रो शरीरमा पाइने टी कोशिकाले रोग प्रतिरोधात्मक क्षमता बढाउँछ, जसको कारणले हाम्रो शरीरले रोगसँग लड्छ । शरीरको तौल घटाउने होस् वा पाचन प्रक्रियामा सुधार, यी टी-सेलहरू सधैं उपयोगी हुन्छन् । यति मात्र होइन, यसले ती सेन्सेन्ट सेलहरूलाई पनि आक्रमण गर्छ, जुन धेरै प्रकारका रोगहरूको लागि जिम्मेवार हुन्छ । जससँग हामी जीवनभर संघर्ष गरिरहन्छौं । तर हाम्रो उमेर बढ्दै जाँदा पुराना कोशिकाहरूले हाम्रो शरीरमा प्रतिकृति बन्न र निर्माण गर्न छोड्छन् । यसपछि मात्रै शरीर बिग्रन थाल्छ । सुन्निन थाल्छ र रोगले सताउँछ ।

मुसामा प्रयोग
वैज्ञानिकहरूले यी टि-सेलहरूलाई ऋच्च् (अजडभचअथ वलतप्नभल चभअभउतयच) टि-सेलमा परिमार्जन गरेका छन्, जसले यी वृद्ध कोशिकाहरूलाई आक्रमण र मर्मत गर्दछ । पहिलो प्रयोग मुसामा गरिएको थियो र नतिजा आश्चर्यजनक रहेको दावी छ । नेचर एजिड जर्नलमा प्रकाशित एक अध्ययन अनुसार मुसाहरू स्वस्थ जीवन बिताउँथे । उनको शरीरको तौल घट्यो । पाचन क्रिया राम्रो भयो । शरीरले पनि चिनीलाई राम्रोसँग नियन्त्रण गर्न थाल्यो । फलस्वरूप, तिनीहरूको शरीर जवान मुसा जस्तै देखिन र काम गर्न थाल्यो ।

मुसाहरू फेरि जवान देखिन थाल्यो
अनुसन्धान टोलीका सदस्य तथा सहायक प्रोफेसर कोरिना अमोर भेगासले भनिनु, ‘हामीले यसलाई बुढो मुसालाई दियौं भने उनीहरु फेरि जवान देखिन थाल्छन् । यदि हामीले जवान मुसाहरूलाई दियौं भने, तिनीहरूको आयु घट्छ । अहिलेसम्म त्यस्तो कुनै उपचार थिएन । यो एक अचम्मको उपचार हुन गइरहेको छ र पक्कै पनि यो उपचारले व्यक्तिको उमेर धेरै हदसम्म घट्ने छ । विशेष कुरा यो हो कि दैनिक औषधि खानु पर्दैन, किनकि टी-सेलहरूको आयु धेरै लामो हुन्छ । यसले आफ्नो खाना शरीरबाट नै लिन्छ । यो मोटोपना र मधुमेह रोगीहरूको लागि रामबाण उपाय हुन सक्छ । टी कोशिकाहरूमा मेमोरी विकास गर्ने र लामो समयसम्म शरीरमा रहन सक्ने क्षमता हुन्छ, जुन रासायनिक औषधिमा भन्दा धेरै फरक हुन्छ ।

रफत सञ्चार क्लबको १४औँ वार्षिकोत्सवको सभापति नामिछानेले कार्यक्रमको सुरुवातमा नेपाली मौलिक परम्पराअनुसार पानसमा बत्ती वालेर समुद्घाटन गरेको सम्भवतः यो पहिलो पटक हो । यसअघि सभापति नामिछानेले कार्यक्रमको उद्घाटन गर्ने अन्य माध्यम प्रचलनमा व्याप्त पानसमा बत्ती वालेर कार्यक्रमको उद्घाटन गरेको यो नै पहिलो पटक हो ।

